

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЗАОЧНОЇ ТА ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ
КАФЕДРА ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Освітній ступінь «Магістр»

на тему: «**МЕТОДИКА ТА ПРАКТИКА БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ
І КОНТРОЛЮ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ У ФЕРМЕРСЬКОМУ
ГОСПОДАРСТВІ xxxxxx ДРОГОБИЦЬКОГО РАЙОНУ ЛЬВІВСЬКОЇ
ОБЛАСТІ**»

Виконав: студент групи ОП-71з
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»

ФАЛЬ ВІРА ВАСИЛІВНА

Керівник: к.е.н., доцент ЖИДОВСЬКА Н. М.

Рецензент: xxxxxx

ДУБЛЯНИ 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЗАОЧНОЇ ТА ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ
КАФЕДРА ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ

Освітній ступінь МАГІСТР
Спеціальність 071 «ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ»
(шифр і назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
обліку та оподаткування
(назва кафедри)

(підпис)
д.е.н, проф. Гнатишин Л.Б.
(прізвище, ім'я, по батькові)
“ ____ ” _____ 20 __ року

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу студенту

ФАЛЬ ВІРІ ВАСИЛІВНІ
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: «МЕТОДИКА ТА ПРАКТИКА БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ У ФЕРМЕРСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ хххххх ДРОГОБИЦЬКОГО РАЙОНУ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ».

Керівник роботи: Жидовська Наталія Михайлівна, к.е.н., доцент
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Затверджена наказом по університету від «08» березня 2024 року № 171/К-С

2. Термін здачі студентом кваліфікаційної роботи 10 грудня 2024 р.

3. Вихідні дані для кваліфікаційної роботи: нормативно-правові та літературні джерела за темою роботи, дані аналітичного та синтетичного обліку, річна фінансова та статистична звітність за результатами діяльності сільськогосподарського підприємства, методичні рекомендації, наукові праці, періодичні видання, інтернет-ресурси.

4. Зміст кваліфікаційної роботи (перелік питань, які потрібно розробити)
ВСТУП

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-ЕМПІРИЧНІ ТА ПРАВОВІ ОСНОВИ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ ЗАПАСІВ ПІДПРИЄМСТВА

- 1.1. Економічний зміст поняття «запаси» та їх класифікація для цілей обліку
- 1.2. Основи оцінки запасів
- 1.3. Правове та літературне забезпечення обліку і контролю виробничих запасів
- 1.4. Методика дослідження в сфері обліку і контролю

РОЗДІЛ II. МЕТОДИЧНІ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ПОЛОЖЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ

- 2.1. Характеристика економічних показників й аналіз розвитку виробництва ФГ хххххх Дрогобицького району
- 2.2. Аналіз фінансового стану та ефективності використання виробничих запасів

- 2.3. Документування і організація первинного обліку виробничих запасів
 2.4. Документування та організація аналітичного й синтетичного обліку виробничих запасів
 2.5. Організація складського обліку
 2.6. Інвентаризація виробничих запасів

РОЗДІЛ III. ВЕКТОРИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

- 3.1. Вдосконалення методичних аспектів бухгалтерського обліку й контролю запасів
 3.2. Механізм обліково-аналітичного управління виробничими запасами на підприємстві
 3.3. Автоматизація обліку запасів на сільськогосподарському підприємстві

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

5. Перелік графічного матеріалу: рисунки, таблиці, схеми

6. Дата видачі завдання: «30» березня 2024 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи
1.	Отримання завдання. Вивчення рекомендованої літератури по темі роботи. Написання аналітичного огляду. Вивчення об'єкту. Аналіз існуючого стану (складання програми; написання пояснювальної записки; підготовка картографічних матеріалів для кваліфікаційної роботи).	30.03.24- 30.05.24 р.
2.	Розробка перспективного рішення та його обґрунтування (написання перспективної частини; виготовлення планової основи для основного варіанту роботи).	01.06.24 – 31.07.24 р.
3.	Розробка та обґрунтування пропозицій щодо реалізації роботи. Написання економічної частини роботи; висновків і пропозицій з реалізації роботи; кінцеве редагування пояснювальної записки; оформлення кінцевого варіанту роботи та інших графічних матеріалів, які представляються до захисту в ЕК).	01.08.24 – 30.09.24 р.
4.	Кінцеве оформлення кваліфікаційної роботи (здача пояснювальної записки керівнику роботи; виправлення його зауважень; здача роботи на рецензування; кінцеве оформлення ілюстративних матеріалів, таблиць).	01.10.24 – 15.11.24 р.
5.	Підготовка до захисту в ЕК. Пробний захист на випускній кафедрі (проходження плагіату; написання доповіді й погодження її з керівником роботи; виправлення зауважень у графічній частині).	16.11.24– 10.12.24 р.

Студент _____
 (підпис)

Фаль В. В.
 (прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____
 (підпис)

Жидовська Н. М.
 (прізвище та ініціали)

УДК: 657.1:658

86 с. текстової частини, 17 рисунків, 15 таблиць, 46 позицій літературних джерел.

«Методика та практика бухгалтерського обліку і контролю виробничих запасів у фермерському господарстві хххххх Дрогобицького району Львівської області».

Фаль В. В. – Магістерська робота. Кафедра обліку та оподаткування. – Дубляни, ЛНУП, 2024.

Перший розділ висвітлює економічний зміст поняття «запаси» та їх класифікацію для цілей обліку, оцінку запасів, нормативно-правове та літературне забезпечення обліку і контролю виробничих запасів, а також основні методи дослідження.

У другому розділі дано характеристику економічних показників розвитку виробництва ФГ хххххх Дрогобицького району Львівської області, проаналізовано фінансовий стан фермерського господарства та ефективність використання виробничих запасів. Висвітлено стан обліку та контролю виробничих запасів у ФГ хххххх . Розглянуто первинний, аналітичний та синтетичний облік виробничих запасів, організацію складського обліку.

У третьому розділі розглянуто питання автоматизації та удосконалення обліку та контролю виробничих запасів та подано пропозиції щодо удосконалення даної ділянки обліку.

АНОТАЦІЯ

Досліджено проблемні питання організації та методики обліку і контролю виробничих запасів у сільськогосподарському підприємстві, вивчено та проаналізовано стан обліку та контролю, що здійснюється в агропідприємстві, зокрема його практичні і теоретичні аспекти, запропоновано заходи щодо оптимізації та покращення методики обліку і контролю виробничих запасів у сільськогосподарському підприємстві, що, на нашу думку, забезпечить підприємствам раціоналізацію бухгалтерського обліку, розширить обсяг облікової інформації, що обробляється, зменшить кількість помилок, що допускаються в розрахунках, забезпечить ефективність облікових операцій та покращить документообіг супроводу підприємства, економічність матеріальних ресурсів.

Ключові слова: сільськогосподарське підприємство, фермерське господарство, організація бухгалтерського обліку, виробничі запаси, облікова політика, складський облік, управління запасами, контроль, автоматизація обліку.

ANNOTATION

The problematic issues of the organization and methodology of accounting and control of production stocks in an agricultural enterprise were investigated, the state of accounting and control carried out in an agricultural enterprise was studied and analyzed, in particular its practical and theoretical aspects, measures were proposed to optimize and improve the methodology of accounting and control of production stocks in an agricultural enterprise, which, in our opinion, will provide enterprises with rationalization of accounting, expand the volume of accounting information processed, reduce the number of errors made in calculations, ensure the efficiency of accounting operations and improve the document flow of enterprise support, and the efficiency of material resources.

Key words: agricultural enterprise, farm, accounting organization, production inventories, accounting policy, warehouse accounting, inventory management, control, accounting automation.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-ЕМПІРИЧНІ ТА ПРАВОВІ ОСНОВИ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ ЗАПАСІВ ПІДПРИЄМСТВА.....	10
1.1. Економічний зміст поняття «запаси» та їх класифікація для цілей обліку.....	10
1.2. Основи оцінки запасів.....	19
1.3. Правове та літературне забезпечення обліку і контролю виробничих запасів.....	23
1.4. Методика дослідження в сфері обліку і контролю	27
РОЗДІЛ II. МЕТОДИЧНІ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ПОЛОЖЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ.....	30
2.1. Характеристика економічних показників й аналіз розвитку виробництва ФГ хххххх Дрогобицького району.....	30
2.2. Аналіз фінансового стану та ефективності використання виробничих запасів.....	36
2.3. Документування і організація первинного обліку виробничих запасів.....	41
2.4. Документування та організація аналітичного й синтетичного обліку виробничих запасів	48
2.5. Організація складського обліку.....	55
2.6. Інвентаризація виробничих запасів.....	59
РОЗДІЛ III. ВЕКТОРИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ	65
3.1. Вдосконалення методичних аспектів бухгалтерського обліку й контролю запасів.....	65
3.2. Механізм обліково-аналітичного управління виробничими запасами на підприємстві	70
3.3. Автоматизація обліку запасів на сільськогосподарському підприємстві.....	75
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	82

ВСТУП

Актуальність дослідження. Запаси відіграють важливу роль у бухгалтерському обліку, оскільки вони є основою для підготовки точної фінансової звітності та прийняття управлінських стратегічних рішень на підприємстві. Їхнє значення охоплює галузі від роздрібної торгівлі до виробництва, де запаси акумулюють значну частину активів і тим самим впливають на рентабельність підприємства, грошові потоки та операційну ефективність виробництва.

Поняття «запаси» базується на готовій продукції, яку підприємство зберігає для продажу або використовує для виробництва готової продукції, котра призначена для подальшого продажу в ході своєї повсякденної діяльності. Відстеження запасів є важливим, оскільки вони являють собою вкладення фінансових ресурсів, пов'язуючи тим самим капітал, який можна використати в іншому місці. Тому, щоб оптимізувати розподіл ресурсів і максимізувати прибуток, необхідно чітко розуміти важливість організації бухгалтерського обліку та контролю запасів на підприємстві.

Раціоналізація та оптимальне використання виробничих запасів є основою конкурентоспроможності та комерційної діяльності вітчизняних підприємств на сучасному ринку. У сучасних умовах швидкі економічні перетворення, політична невизначеність, посилення конкуренції та відсутність достатніх матеріальних, фінансових і трудових ресурсів призвели до необхідності розробки нових систем і методів управління виробничими запасами, застосування яких дозволяє значно заощадити кошти, підвищити рентабельність і фінансове становище підприємства.

Питання організації бухгалтерського обліку, контролю виробничих запасів та методів управління ними досліджувалися в наукових працях Ф.Ф. Бутинця, Я.В. Волковської, П.М. Гарасима, С.Ф. Голова, Л.В. Гуцаленка, А.В. Дмитренко, Л.П. Кулаковської, В.С. Леня, Г.Б. Назарової, М.Ф. Огійчука, Н.В. Потриваєвої, В.В. Сопка, Л.К. Сука, Н.М. Ткаченко та ін. Проте на сьогоднішній день суб'єкти господарювання все більше впроваджують у

свою діяльність автоматизований облік, тому проблема вдосконалення обліку та контролю запасів потребує детального вивчення.

Метою кваліфікаційної роботи є узагальнення та поглиблення теоретико-методичних питань та вироблення практичних рекомендацій щодо вдосконалення бухгалтерського обліку та контролю виробничих запасів на підприємстві.

Для досягнення поставленої мети в кваліфікаційній роботі необхідно було вирішити наступні **завдання**:

- уточнити економічну сутність поняття «виробничі запаси», ознайомитись із їх складом та оцінкою виробничих запасів у ФГ хххххх Дрогобицького району;

- ознайомитися з правовим регулюванням бухгалтерського обліку та контролю виробничих запасів;

- дослідити методичні основи формування інформації про виробничі запаси в бухгалтерському обліку;

- проаналізувати основні економічні показники діяльності та сучасний стан обліку й контролю виробничих запасів у ФГ хххххх Дрогобицького району;

- оцінити ведення первинного, аналітичного й синтетичного обліку виробничих запасів на підприємстві;

- вивчити методику контролю виробничих запасів;

- розробити напрями вдосконалення обліку та контролю виробничих запасів у ФГ хххххх .

Об'єктом дослідження є облікові процедури, котрі відображають господарські операції щодо наявності і руху виробничих запасів та контролю за ними у виробничій діяльності ФГ хххххх Дрогобицького району Львівської області.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні засади, а також практичні аспекти бухгалтерського обліку та контролю виробничих запасів на сільськогосподарському підприємстві.

Методи дослідження. Основу дослідження складають ключові фундаментальні положення з економічної теорії та наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених з питань бухгалтерського обліку та контролю виробничих запасів на підприємстві.

Інформаційною базою дослідження є наукові праці провідних вітчизняних та зарубіжних вчених з питань сільського господарства та промислового виробництва, чинні законодавчі акти, облікові дані, статистична звітність ФГ xxxxxx Дрогобицького району Львівської області, офіційні матеріали управління статистики, електронні видання, літературні джерела та особисті спостереження автора.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в теоретичному обґрунтуванні та практичному розв'язанні комплексу питань, котрі пов'язані з удосконаленням організаційних й методичних засад обліку та контролю виробничих запасів підприємства. Зокрема:

- вдосконалено узагальнену класифікацію запасів підприємства через запропоновану нами ознаку класифікації запасів «за відображенням у балансі», відповідно до якої, рекомендуємо розподілити запаси на: балансові й позабалансові;

- розроблено систему обліково-аналітичного процесу, яка може бути застосована для управління запасами підприємства, що забезпечить підприємствам раціоналізацію бухгалтерського обліку, розширить обсяг облікової інформації, що обробляється, зменшить кількість помилок, що допускаються в розрахунках, забезпечить ефективність облікових операцій та покращить документообіг супроводу підприємства, економічність матеріальних ресурсів;

- запропоновано системний підхід до обліку використання запасів на цільове призначення підприємства в операційній та інвестиційній діяльності, а також алгоритм відображення господарських операцій в автоматизованій інформаційній системі обліку руху запасів підприємства, що дозволить більш комплексно вести їх облік та аналіз з відповідним рівнем деталізації;

- рекомендовано здійснити автоматизацію обліку з використанням програми «BAS Бухгалтерія», котра допоможе розв'язати проблему ведення обліку виробничих запасів та скоротити затрати часу на формування різноманітних бухгалтерських реєстрів, фінзвітності.

Практичне значення отриманих результатів полягає у формуванні та наданні практичних рекомендацій щодо вдосконалення бухгалтерського обліку і контролю виробничих запасів на підприємстві. Їх використання дозволить значно підвищити рівень і універсальність первинного обліку виробничих запасів і забезпечити більш повну і достовірну інформацію для управління підприємством.

РОЗДІЛ І

ТЕОРЕТИКО-ЕМПІРИЧНІ ТА ПРАВОВІ ОСНОВИ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ ЗАПАСІВ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічний зміст поняття «запаси» та їх класифікація для цілей обліку

В сучасних умовах господарювання запаси підприємства відіграють важливу роль, оскільки вони є ваговою складовою виробничого капіталу, та найбільшою частиною в складі активів кожного підприємства, займають велику частку у складі майна та лідируючі позиції у виробничих витратах підприємства.

Поняття «запаси» є предметом вивчення багатьох теоретиків і практиків, зокрема З. Астахова, К. Багрія, П. Безруких, Ф. Бутинця, З. Задорожного, Я. Крупки, М. Кужельного, В. Леня, В. Рудницького, В. Сопка, С. Покропивного та ін.

На думку автора Гамової О., матеріально-виробничі запаси в широкому розумінні являють собою предмети праці, котрі уречевлено нагромаджують основу виробленої продукції та повністю включаються в собівартість продукції, виконаних робіт чи наданих послуг після попередньої обробки в одному операційному циклі. [6]

Автор Овчарик З. зазначає, що виробничі запаси – це сировина, матеріали, які комплектують готову продукцію та інші матеріальні цінності, що використовуються для виробництва продукції, виконання робіт чи надання послуг, обслуговування та адміністративних потреб. [23]

Водночас Пеняк Ю., допускає, що виробничими запасами є засоби виробництва, котрі надійшли на підприємство, однак ще не використовувалися у виробничому процесі. [24]

За словами Хомки В., Жидовської Н., під сутністю запасів розуміють все те, що є завезеним на складські приміщення підприємства та ще не вступило в процес обробки і призначене для виробничого споживання. [42]

На думку Баланюк І., під виробничими запасами розуміються матеріальні ресурси (сировина, матеріали, напівфабрикати для комплектації готової продукції, паливо, тара, запчастини для ремонту, різний інструмент тощо), які призначені для виробничого споживання, є на складі підприємства, однак ще не надійшли у виробництво. [40]

Згідно П(С)БО 9 «Запаси», запаси – це оборотні активи, які утримуються для продажу за умови господарської діяльності, перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукції виробництва або утримуються для використання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, управління підприємством. [32]

Відповідно до МСБО 2, запаси – це активи, які утримуються для продажу за умов звичайної господарської діяльності; перебувають у процесі виробництва для такого продажу або існують у формі основних чи допоміжних матеріалів для споживання у виробничому процесі або при наданні послуг. [18]

В економічній літературі також використовуються відповідні визначення економічної категорії «запаси», пояснення яких наведено в таблиці 1.1.

Результати дослідження показують, що часто використовується поняття «виробничі запаси», яке замінює собою поняття «матеріали» і відображає лише якусь частину запасів підприємства. Багато авторів при визначенні матеріальних активів підприємства вживає поняття «цінності».

Швидкість і динамічність господарських процесів, складність ринку і загострення конкуренції, вимагають від підприємств максимального використання всіх можливостей і ресурсів. Власність підприємств та різних комерційних структур втілюється у формі майна. Запаси займають ключове місце у складі майна підприємства, також вони займають домінуючі позиції в структурі витрат, оскільки, діяльність будь-якого підприємства неможливе без наявності запасів. Саме запаси підприємства забезпечують виконання наступного технологічного циклу: постачання – виробництво – реалізація.

Таблиця 1.1

**Поняття, які використовуються для визначення економічної
категорії «запаси»**

№ з/п	Визначення категорії «запаси»	Сутність поняття
1	Виробничі запаси	Матеріальні елементи виробництва, що піддаються обробці в процесі виробництва, беруть участь у процесі виробництва одноразово і повністю переносять свою вартість на новостворений продукт
2	Запаси матеріальних цінностей	Резерви матеріальних активів, що зберігаються на складах на випадок необхідності, і не використовуються в поточній діяльності підприємства
3	Матеріали	Частина виробничих запасів, призначених для обробки чи переробки в процесі виробництва, що видозмінюють свою форму, будучи основою продуктів виробництва
4	Матеріальні запаси	Резерви матеріальних ресурсів, запаси засобів виробництва, призначені для забезпечення безперервності виробничого процесу
5	Матеріальні цінності	Активи підприємства, засоби виробництва, що мають матеріально-речову форму та можуть приносити економічні вигоди та можуть обмінюватись на кошти, чи використовуватись за іншим призначенням відповідно до потреб
6	Матеріальні ресурси	Джерела забезпечення процесу виробництва, що виступають одним з видів економічних ресурсів і охоплюють засоби виробництва
7	Матеріально-виробничі запаси	Активи підприємства, що мають матеріальну форму, використовуються у виробничій діяльності і включають засоби праці, а також елементи виробництва, що піддаються обробці в процесі виготовлення продукції
8	Оборотні активи	Активи підприємства, що призначені для реалізації, споживання протягом операційного циклу, а також кошти та їх еквіваленти
9	Засоби праці, продукти праці	Засоби праці включають необоротні та оборотні (в частині МШП) активи. Продукти праці включають готову продукцію та товари
10	Предмети праці	Речовинні (матеріальні) елементи виробництва, що піддаються обробці в процесі виробництва, беруть одноразову участь у виробничому процесі і повністю переносять свою вартість на новостворений продукт (сировина й основні матеріали, допоміжні матеріали, паливо, напівфабрикати, комплектуючі вироби, запасні частини і незавершене виробництво)
11	Товарно-виробничі запаси	Матеріальні елементи господарської діяльності підприємства, що включають активи, призначені для обробки чи використання в процесі виробництва, а також реалізації готової продукції або товарів даного підприємства
12	Товарні запаси	Резерви матеріальних активів, що мають товарну форму і призначені винятково для продажу

Основним нормативним документом, що регламентує бухгалтерський облік запасів, є П(С)БО 9 «Запаси», згідно якого запаси підприємства класифікують за трьома ознаками (табл. 1.2). [32]

Таблиця 1.2

Групування запасів за П(С)БО 9 «Запаси»

Ознаки групування	Вид запасів
Призначені для реалізації в умовах звичайної діяльності	готова продукція товари
Знаходяться в процесі виробництва з метою виробництва	незавершене виробництво напівфабрикати брак у виробництві
Призначені для споживання при виробництві продукції, виконанні робіт, наданні послуг, а також управління підприємством	матеріали МШП

Як видно з таблиці 1.2, класифікація запасів чітко прописана в даному нормативному документі, але дана класифікація запасів не є уніфікованою між різними науковцями.

На рис. 1.1. подано точки зору різних науковців щодо складу і класифікації запасів підприємства.

Оскільки серед науковців немає чіткої думки і єдності стосовно виділення відповідних видів запасів та системності щодо їх розкриття, і в окремих випадках має місце перехрещення (змішування) класифікаційних ознак та одиниць, тому рекомендується комплексна систематизація класифікації запасів відповідно до розроблених науковцями основних ознак та такими, які використовує підприємство.

Для чітко окреслених потреб бухгалтерського обліку нами сформовано узагальнену класифікацію запасів підприємства, яку відображено у табл. 1.3.

У таблиці 1.3 ми відобразили запропоновану нами ознаку класифікації запасів «за відображенням у балансі (звіті про фінансовий стан)», відповідно до якої, пропонуємо розподілити запаси на: балансові (які відображаються в балансі) та позабалансові (які відображаються поза балансом).

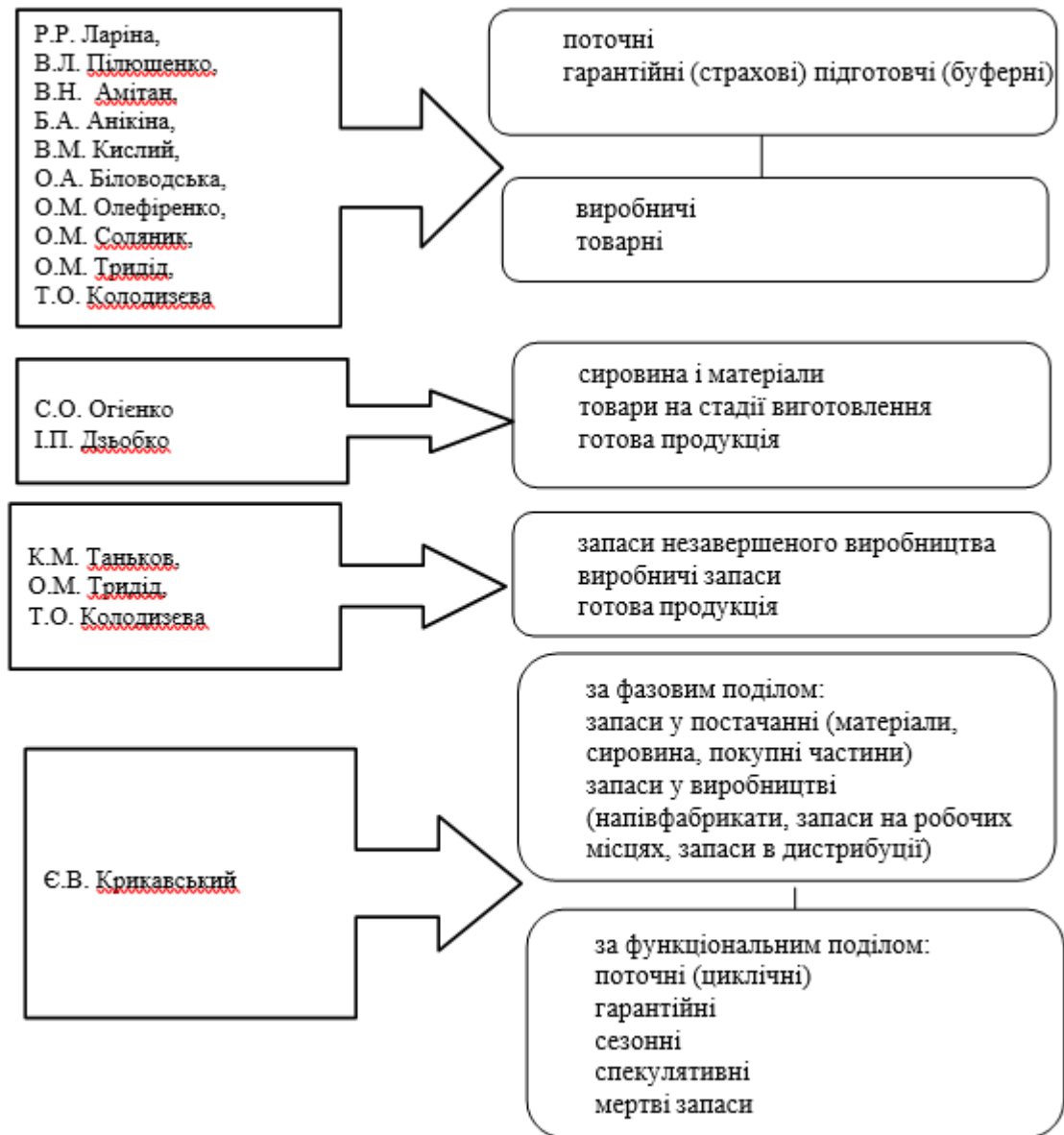

Рис. 1.1. Підходи до класифікації запасів різними науковцями.

Таблиця 1.3

Класифікація запасів підприємства за видами та їх коротка характеристика

№ з/п	Класифікаційна ознака	Вид запасів	Характеристика
1	2	3	4
1	За напрямками використання	Виробничі	Запаси, які підлягають подальшій переробці на підприємстві
		Товарні	Запаси, які призначені для подальшого

1	2	3	4
			перепродажу, при цьому підприємство не вносить суттєвих змін у їх фізичну форму, вони є готовими виробами вже при закупівлі у постачальника
2	За призначенням і причинами утворення	Постійні	Запаси, які дають змогу забезпечити безперервність виробничого процесу між двома поставками
		Сезонні	Запаси, що утворюються при сезонному виробництві продукції чи сезонному транспортуванні
3	За місцем перебування	Складські	Запаси, що знаходяться на складах підприємства
		У виробництві	Запаси, що перебувають у процесі обробки
		В дорозі	Запаси, не перебувають у власності підприємства і ще не отримані замовником, а знаходяться в дорозі
4	За відповідністю нормативній кількості	Нормативні	Запаси, які є в наявності і відповідають потребам необхідним для забезпечення безперебійної роботи підприємства
		Понаднормативні	Запаси, які є більшими за їх нормативну кількість
5	За наявністю на початок і кінець звітного періоду	Початкові	Кількість запасів на початок звітного періоду
		Кінцеві	Кількість запасів на кінець звітного періоду
6	За походженням	Первинні	Запаси, які отримало підприємство ззовні від інших підприємств і не підлягли обробці на даному підприємстві
		Вторинні	Матеріали і вироби, що після первинного використання можуть застосовуватись вдруге на підприємстві (відходи виробництва)
7	За обсягом	Вільні	Запаси, які є у надлишку на підприємстві
		Обмеженні	Запаси, що перебувають в обмеженій кількості на підприємстві
8	За сферою використання	У сфері виробництва	Запаси, що перебувають у процесі виробництва(виробничі запаси, незавершене виробництво)
		У сфері обігу	Запаси, які в сфері обігу (готова продукція, товари)
		У невиробничій сфері	Запаси, що не використовуються у виробництві
9	За метою формування	Поточні	Запаси, забезпечують безперервність використання матеріальних ресурсів у виробничому процесі, а також можливість безперервної реалізації готової продукції підприємствами-виробниками і організаціями торгівлі в період між постачаннями.

1	2	3	4
		Підготовчі (буферні)	Запаси, що вимагають додаткової підготовки перед використанням у виробництві.
		Гарантійні (страхові і резервні)	Запаси, що призначені для безперервного постачання продукцією споживача в разі непередбачених обставин, таких відхилення в періодичності і у величині постачань від запланованих, затримки постачань в дорозі, зміни інтенсивності вжитку
		Сезонні	Запаси, що утворюються при сезонному характері виробництва, вжитку або транспортування продукції.
		Рекламні	Запаси, що створюються і підтримуються в каналах розподілу для швидкої реакції на маркетингову політику, що проводиться фірмою.
		Спекулятивні	Запаси, що створюються в цілях захисту від можливого підвищення цін або введення протекціоністських квот або тарифів, а також, щоб використовувати кон'юнктуру ринку для здобуття додаткового прибутку.
10	За відображенням у балансі (звіті про фінансовий стан)	Балансові	Запаси, що є власністю підприємства і обліковуються на балансових рахунках.
		Позабалансові	Запаси, які знаходяться на території підприємства, але не є власністю підприємства і обліковуються поза балансом

Балансові запаси – це власні запаси підприємства, котрі обліковуються на балансових рахунках. До них відносять:

1) **Виробничі запаси** – це придбані або виготовлені власними силами запаси, які піддаються подальшій переробці на підприємстві або утримуються підприємством для іншого споживання під час звичайного операційного циклу.

До виробничих запасів відносяться:

- сировина;
- основні матеріали;
- допоміжні матеріали;
- комплектуючі вироби, куплені напівфабрикати, інші матеріальні цінності, котрі призначені для виробництва продукції, робіт, послуг, обслуговування виробничого процесу та адміністративних потреб;

- малоцінні та швидкозношувані предмети (МШП), котрі використовують строком не більше одного року або звичайного операційного циклу, якщо його строк більше одного року (інструменти, господарський інвентар, спеціалізоване оснащення, спецодяг тощо).

2) Поточні біологічні активи включають дорослих тварин на відгодівлі чи в нагулі; тварин, які вибракувані з основного стада та прийняті від населення з метою реалізації; молодняк тварин; птиці; звірів; кролів та сімей бджіл.

3) Незавершене виробництво – це незавершені обробкою та складанням різні деталі, вузли й вироби, а також незавершені технологічні процеси.

4) Готова продукція — це продукція, вироблена підприємством самостійно для подальшої реалізації та яка відповідає технічним і якісним характеристикам, визначеним у договорі або інших нормативних актах.

5) Товари – це матеріальні активи (цінності), придбані та збережені підприємством для подальшого продажу.

Позабалансові запаси – це запаси, які не належать підприємству, тобто не перебувають у його власності та обліковуються на позабалансових рахунках, внаслідок чого вони не будуть включені до балансу підприємства. До таких запасів відносять:

1) Давальницька сировина – це матеріали, які прийняті для подальшої переробки та не оплачуються отримувачем і залишаються власністю замовника.

2) Матеріальні цінності на зберіганні – це матеріальні цінності, реалізовані самим підприємством і право власності на які перейшло до покупця, однак за умовами договору ТМЦ знаходяться на зберіганні у продавця. Також сюди включають матеріальні цінності, одержані підприємством від постачальників, але які ще не сплачені і не можуть використовуватися у виробництві; отримані понадліміт, який не зазначено у видаткових документах постачальників.

3) Товари на комісії — це товари, отримані підприємством у рамках договорів комісії, гарантій та інших цивільно-правових договорів, які уповноважують підприємство продавати товари від імені або за дорученням інших осіб, але які не передають право власності на товари.

Розібравши класифікацію запасів, зупинимося більш детально на складі запасів підприємства.

Відповідно до положень П(С)БО 9 «Запаси», для цілей бухгалтерського обліку запаси поділяють на такі складові (рис.1.2). [32]

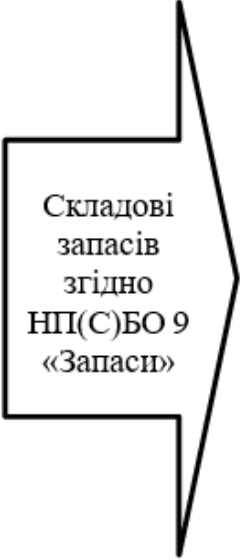
Складові запасів згідно НП(С)БО 9 «Запаси»	1	Сировина, комплектуючі вироби та інші матеріальні цінності, що призначені для виробництва продукції виконання робіт, надання послуг, обслуговування виробництва й адміністративних потреб, основні й допоміжні матеріали.
	2	Незавершене виробництво у вигляді не закінчених обробкою і складанням деталей, вузлів, виробів та незакінчених технологічних процесів.
	3	Готова продукція, що виготовлена на підприємстві, призначена для продажу і відповідає технічним та якісним характеристикам, передбаченим договором або іншим нормативно-правовим актом.
	4	Товари у вигляді матеріальних цінностей, що придбані (отримані) та утримуються підприємством з метою подальшого продажу;
	5	Малоцінні та швидкозношувані предмети, що використовуються протягом не більше одного року або нормального операційного циклу, якщо він більше одного року.
	6	Поточні біологічні активи, якщо вони підлягають оцінці, а також сільськогосподарська продукція і продукція лісового господарства після її первісного визнання.

Рис. 1.2. Структура запасів згідно П(С)БО 9 «Запаси».

Як видно з рис. 1.2., у П(С)БО 9 «Запаси» відображають лише укрупнені складові запасів підприємства.

Відповідно до вище вказаної класифікації запасів, необхідно забезпечити виконання основних завдань їх обліку:

- визначати та оптимізувати склад запасів підприємства та сформувавши номенклатуру-цінник;
- організувати належне функціонування складського господарства;
- визначати достовірну первісну вартість запасів;

- здійснювати переоцінку запасів на дату балансу та застосовувати відповідні методи оцінки запасів в разі їх вибуття;
- розкривати інформацію про запаси підприємства у примітках до фінансової звітності.

Усі вище перераховані завдання сприяють формуванню точної інформації про управління запасами на підприємстві.

1.2. Основи оцінки виробничих запасів

В сучасних умовах господарювання ціни на запаси постійно змінюються під впливом факторів попиту та пропозиції. Підприємства отримують запаси протягом року за різними договірними цінами, таким чином виникає проблема оцінки використаних запасів (товарно-матеріальних цінностей) та їх залишку на кінець року.

Облік виробничих запасів необхідно здійснювати незалежно від форми власності та виду виробничо-господарської діяльності підприємства. Раціональне використання та управління запасами є одним із факторів ефективної діяльності підприємства. Вибір найкращого методу оцінки запасів при списанні має важливе значення для визначення фактичної собівартості запасів, що впливає на собівартість продукції, розмір прибутку підприємства, підвищує рівень конкурентоспроможності готової продукції. Саме тому велику увагу слід приділяти визначенню найбільш ефективних методів оцінки запасів. [40]

Оцінка виробничих запасів підприємства є одним із найважливіших інструментів забезпечення достовірності облікової інформації про результати господарської діяльності підприємства. Адже запаси заслуговують на виняткову увагу, оскільки, по-перше, вони становлять вагомую частину активів, а по-друге, оцінка запасів впливає на валюту балансу і на собівартість виробленої продукції, а отже, і на визначення фінансових результатів діяльності.

Національні стандарти бухгалтерського обліку визначають різні методи оцінки виробничих запасів і рекомендують їх використання в обліку та фінансовій звітності з метою відображення їх вартості. Однак найпоширенішим став метод оцінки придбаних запасів за ціною (вартістю) їх придбання та/або виробництва (ціна, за якою вони були придбані).

Такий метод оцінки є найбільш правильним і обґрунтованим, оскільки: при оцінці в даному випадку використовуються об'єктивні документальні докази використання цих коштів (запасів сировини і матеріалів) для придбання (виготовлення) цих запасів; факти господарської діяльності засновані на оцінці, яка фактично відображається в бухгалтерському обліку; запаси відображають за ціною (виробничою собівартістю), за якою вони були придбані (виготовлені), тобто з врахуванням витрат на їх придбання (виготовлення). Тобто мова йде саме про первісну вартість. [5]

У п. 10 П(С)БО 9 «Запаси» [32] зазначено, що первісною вартістю запасів, що виготовляються власними силами підприємства, визнається їхня виробнича собівартість, яка визначається за П(С)БО 16 «Витрати». [31]

Первісна вартість виробничих запасів, отриманих зі сторони, становить:

- суму, котру сплачують постачальнику (продавцю) згідно умов договору за вирахуванням суми непрямих податків;
- суму ввізного мита;
- суму транспортно-заготівельних витрат, з врахуванням витрат на страхування ризиків, пов'язаних з транспортуванням запасів;
- суму інших витрат, які напряму пов'язані з придбанням запасів і доведенням їх до стану, коли вони є придатні для використання у запланованих цілях.

Досить поширеною є думка щодо класифікації оцінки за групою таких ознак: за об'єктом вимірювання (індивідуальні й агрегатні); за суб'єктом вимірювання (історичні й калькуляційні); за моментом розрахунку оцінки

(минулі, сучасні й майбутні); за методом розрахунку оцінки (початкова, відновлювальна, реалізаційна й рентна).

Відповідно до П(С)БО 16, первісною вартістю запасів, котрі виготовляються власними силами підприємства, визначається собівартість їх виробництва. [31]

Первісною вартістю запасів, котрі внесені до статутного капіталу підприємства, визнається узгоджена засновниками або учасниками підприємства їх справедлива вартість.

Первісною вартістю запасів, які одержані підприємством на безоплатній основі, визнається їх справедлива вартість.

Первісною вартістю запасів, які придбані шляхом обміну на подібні запаси, визнається балансова вартість переданих на обмін запасів. За умов, якщо балансова вартість переданих запасів переважає їх справедливу вартість, то первісною вартістю одержаних запасів є їх справедлива вартість. Різницю між балансовою вартістю і справедливою вартістю, переданих на обмін запасів, включають до витрат звітного періоду.

Первісною вартістю запасів, що придбані шляхом обміну (або часткового обміну) на неподібні запаси, визнається справедлива вартість переданих запасів, які збільшені (зменшені) на суму, що була передана (отримана) в ході обміну.

Не включають до первісної вартості запасів, а належать до витрат конкретного періоду, в якому вони були понесені: понаднормові витрати, нестача запасів; проценти за користування позиками; витрати на збут продукції; загальногосподарські витрати та інші подібні витрати, які напяму не пов'язані з придбанням запасів, доставкою запасів та доведенням їх до стану, коли вони будуть придатні для використання.

Основними засадами щодо облікового відображення операцій з відпуску запасів на виробництво, їх реалізації та іншого вибуття відповідно до Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку запасів [17] та Закону

України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [36] є оцінка виробничих запасів.

Оцінку виробничих запасів здійснюють за методами, які передбачені П(С)БО 9 «Запаси»:[32]

- ідентифікованої собівартості відповідної одиниці запасів;
- середньозваженої собівартості;
- собівартості перших за часом надходження запасів (ФІФО);
- нормативних затрат;
- ціни продажу.

Для обліку запасів з однаковим призначенням і однаковими умовами використання використовується лише один із зазначених вище методів.

Метод ідентифікованої собівартості одиниці продукції використовується при списанні запасів, котрі не підлягають заміні на інші запаси, які є на підприємстві, або запасів, які відпускають для реалізації спеціальних замовлень. При застосуванні даного методу, зміни вартості запасів узгоджуються зі змінами їх фактичної вартості, тому відпущені запаси та їх залишки обліковуються за фактичною вартістю.

Оцінка за середньозваженою собівартістю здійснюється по кожній одиниці запасів, шляхом ділення загальної вартості залишку таких запасів на початок місяця і вартості отриманих у звітному місяці запасів на загальну кількість запасів на початок місяця і отриманих у звітному місяці запасів.

Оцінка запасів за методом ФІФО ґрунтується на припущенні, що запаси, які надійшли (придбані або вироблені) першими, відпускають у виробництво (продають) також першими. Відповідно, запаси, які залишаються на підприємстві на кінець звітного періоду, вважаються тими, які надійшли (придбані або вироблені) останніми.

Оцінка за нормативними затратами полягає у використанні норми витрат на одиницю виду продукції (робіт або послуг), які встановлені підприємством з урахуванням реальних рівнів використання запасів, людської праці, виробничих потужностей й діючих цін. [9]

Оцінка за цінами продажу базується на середньому відсотку торгової націнки (надбавки), що застосовується роздрібними підприємствами. Собівартість реалізованих товарів визначають як різницю між продажною (роздрібною) вартістю проданих товарів і сумою торгової націнки (надбавки) на ці товари. Розмір торговельної націнки на реалізовані товари визначається як добуток продажною (роздрібною) вартості реалізованих товарів на середній відсоток торговельної націнки.

Варто зазначити, що всі згадані вище методи оцінки запасів є загальноприйнятими методами бухгалтерського обліку, але їх використання не завжди узгоджується з нормативним режимом податкових розрахунків.

Окремі відмінності між МСБО 2 та П(С)БО 9 в оцінці запасів проілюструємо на рис. 1.3.

Підводячи підсумки, варто звернути увагу на такий момент, як європейська інтеграція України, яка вимагає узгодження П(С)БО та МСБО, що сприятиме налагодженню співпраці вітчизняних підприємств із зарубіжними партнерами.

1.3. Правове та літературне забезпечення обліку і контролю виробничих запасів

Для правильної та раціональної організації бухгалтерської обліку, необхідна обґрунтована законодавча та нормативна база; основні галузеві стандарти, методичні рекомендації з бухгалтерського обліку виробничих запасів, біологічних активів, витрат, доходів та фінансових результатів діяльності; статистичну, податкову, фінансову та управлінську звітність, фахових бухгалтерів, які досконало знають особливості діяльності сільськогосподарських підприємств та їх облікової політики тощо.

Правові засади регулювання бухгалтерського обліку та фінансової звітності в Україні визначаються Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». [36]

Рис. 1.3. Розбіжності в оцінці запасів за П(С)БО 9 і МСБО 2.

Для впровадження принципів і методів бухгалтерського обліку затверджено План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій та Інструкцію про його застосування. [26] У табл. 1.4 наведено нормативне і правове забезпечення обліку і контролю виробничих запасів.

Таблиця 1.4

Нормативна база, що регулює облік і контроль виробничих запасів

№	Нормативна база	Характеристика
1	Податковий кодекс України	Податковий кодекс України регулює відносини, які формуються у сфері справляння податків і зборів, відповідальність за порушення податкового законодавства., визначає перелік податків і зборів, що справляються в Україні, та порядок їх адміністрування, платників податків, їх права та обов'язки.
2	Цивільний кодекс України	Регулює, засновані на юридичній рівності, особисті немайнові та майнові відносини (цивільні відносини).
3	Господарський кодекс України	Встановлює згідно з Конституцією України правові основи господарської діяльності (господарювання), що базуються на різноманітності суб'єктів господарювання різних форм власності.
4	Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», ВРУ № 996-XIV від 16.07.1997р.	Закон визначає правові засади регулювання, ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в Україні. Ціль бухгалтерського обліку та фінансової звітності визначається цим законом. Надання користувачам повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансове становище для прийняття рішень є метою ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності.
5	Закон України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні»	Розкриває основні принципи і порядок здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності, правові та організаційні засади.
6	Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»	НПСБО встановлює вимоги до складання фінансової звітності, визнання і розкриття її елементів.
7	Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси»	Положення (стандарт) встановлює методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про запаси і розкриття її у фінансовій звітності.
8	Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»	Положення (стандарт) встановлює методологічні засади формування інформації про витрати підприємства в бухгалтерському обліку та її розкриття в фінансовій звітності.
9	План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій МФУ № 291 від 30.11.1999 р.	Використовується підприємствами, юридичними особами та організаціями (крім банків і бюджетних установ) незалежно від форм власності, організаційно-правових форм і видів діяльності, а також виділених філій, відділень та інших відособлених підрозділів юридичних осіб на самостійний баланс.
10	Інструкція «Про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств»	Визначає призначення та порядок ведення рахунків бухгалтерського обліку та факти фінансово-господарської діяльності підприємств, які згідно із законодавством складають фінансову звітність за міжнародними стандартами).
11	Положення про затвердження форм регістрів журнально-ордерної форми обліку для сільськогосподарських підприємств та методичних рекомендацій щодо їх застосування, МФУ №390 від 04.06.2009р.	Методом подвійного запису інформації про наявність і рух активів, капіталу, зобов'язань та факти фінансово-господарської діяльності сільськогосподарських підприємств, спрямоване на узагальнення у регістрах бухгалтерського обліку (крім регістру позабалансового обліку), незалежно від форм власності.
12	Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, МФУ №88 від 24.05.1995 р.	Визначає порядок відображення та зберігання первинних документів, облікових регістрів, бухгалтерської звітності підприємствами.

Стосовно літературного забезпечення, то значний внесок у дослідження питань бухгалтерського обліку та контролю виробничих запасів зробили такі вчені-економісти.

Автор Дутчак І. зазначила, що в бухгалтерському обліку кількість методів оцінки запасів не має значення, але дуже важливим є їх позитивний вплив при прийнятті рішень щодо ціноутворення на вироблену готову продукцію та оцінці фінансової діяльності суб'єктів господарювання. Крім того, метод списання запасів має вплив на вартість оборотних активів в структурі балансу на кінець періоду, ліквідність і фінансову стійкість підприємства. [9]

Автор Долішня Т. стверджує, що не існує оптимального методу, який доцільно було б використовувати у всіх ситуаціях, оскільки кожен метод має свої недоліки та переваги. Ефективність використання того чи іншого методу оцінки запасів, залежить від договірних відносин, які підприємство формує з постачальниками, своєчасності та швидкості забезпечення виробництва потрібними матеріалами та інших факторів, що впливають на результати діяльності суб'єкта господарювання. [8]

Велику увагу науковець Іщенко Я. у своїх працях приділяє інвентаризації, оскільки інвентаризація – це перевірка та документальне підтвердження наявності і стану запасів та інших цінностей на підприємстві, взаємозвірка фактичної наявності запасів з даними бухгалтерського обліку, врегулювання виявлених розбіжностей та відображення результатів перевірки в бухгалтерському обліку. [11]

Таким чином, аналіз проведеного дослідження обліку і контролю виробничих запасів, свідчить про те, що сьогодні існує потреба в подальшому вивченні і вдосконаленні організаційних і методичних аспектів обліку, аналізу і контролю виробничих запасів підприємства.

1.4. Методика дослідження в сфері обліку і контролю

Метод дослідження формується на засадах певної методології, яка складається з світоглядного підходу, дослідження предмета, структури науки і її місця в загальній системі знань та власного методу.

В роботі нами було використано наступні методи дослідження: діалектичний підхід, індуктивний і дедуктивний прийоми, метод системного аналізу економічних явищ та синтез його результатів, підхід логічного та історичного. В процесі дослідження також застосовувались: абстрактно-логічний метод, монографічний метод, балансовий метод та головні прийоми економіко-статистичного методу.

Важливим етапом проведення аналізу є узагальнення його результатів з подальшим використанням одержаної економічної інформації для управління підприємством. Узагальнення дає змогу синтезувати дані, які ви аналізуєте, зрозуміти складність економічних факторів бізнесу та визначити серед них найважливіші. Водночас вирішуються основні проблеми всебічного та об'єктивного аналізу економічних результатів і визначення доцільної комбінації чинників, що мають вплив на них.

Комплексне використання статистичних методів, таких як групування, порівняння, динаміка рядів, табличний метод, графічний метод, абстрактно-логічний метод, історико-системний тощо, дозволяє отримати надійні пропозиції та рекомендації на основі отриманих результатів дослідження.

В процесі пізнання наявна постійна взаємодія предмета і методу, а саме: предмет передбачає конкретний метод дослідження, а метод формує предмет.

Предметом бухгалтерського обліку є різні сторони багатогранного процесу розширеного суспільного відтворення: господарські факти, явища й процеси, що визначають рух господарських засобів та джерела їх утворення. Предмет бухгалтерського обліку включає весь процес розширеного суспільного відтворення - виробництво, розподіл, обіг і споживання.

Методи бухгалтерського обліку мають свої особливості та властиві риси. До основних елементів методу бухгалтерського обліку відносять:

- узагальнюючий облік, який ведуть в системі визначених рахунків;
- записи на бухгалтерських рахунках здійснюють на підставі первинних облікових документів або узагальнюючих регістрів;
- записи на бухгалтерських рахунках ведуть з використання принципу подвійного запису;
- дані бухгалтерських рахунків узагальнюють в балансі, в якому наявна рівність підсумків активу і пасиву.

Їх практичне використання залежить від відповідних нормативних актів, положень, інструкцій, методичних вказівок, розроблених і затверджених державними органами.

Документація – це відображення господарських операцій у чітко визначених носіях інформації - на паперових носіях (бланках) чи технічних носіях (магнітних стрічках, дисках, перфострічках тощо); це письмовий доказ здійснення конкретної господарської операції, котра надає юридичної сили обліковим даним.

Інвентаризація - це спосіб перевірки наявних ТМЦ і грошових коштів шляхом перерахунку, зважування, обмірювання та оцінки всіх фактично наявних залишків господарських засобів і порівняння їх з даними бухгалтерського обліку. Інвентаризація – це метод обліку майна підприємства, його коштів, що забезпечить відповідність бухгалтерських даних їх фактичній наявності.

Рахунки (бухгалтерські) - призначені для бухгалтерського обліку наявності й руху господарських засобів, коштів та джерел їх утворення. [40]

Подвійний запис - це спосіб тотожного віддзеркалення господарських операцій на бухгалтерських рахунках, який зумовлює рівність дебетових оборотів і кредитових оборотів кореспондуючих рахунків.

Подвійний запис впливає з економічної природи запису операцій. Кожна господарська операція спричиняє зміни в двох господарських

засобах, грошових коштах або в двох джерелах або спричиняє зміну в одному засобі чи фонді та рівну кількість змін у відповідних джерелах.

Оцінка — це представлення об'єктів бухгалтерського обліку, вимірних в одній валюті (грошовому вимірнику), з метою надання загальної інформації про них в цілому по підприємству. Для цілей бухгалтерського обліку та фінзвітності, майно та господарські операції виражаються в національній валюті України за методом сумарної вартості. Бухгалтерські записи на валютних рахунках підприємств, а також операції в іноземній валюті обліковуються в національній валюті України (гривні), а суми визначаються шляхом перерахунку іноземних валют за діючим курсом Національного банку України в момент здійснення операції.

Бухгалтерський баланс - це звіт про фінансовий стан підприємства, котрий відображає активи, зобов'язання й власний капітал підприємства на певну дату (місяць, рік).

Бухгалтерська фінансова звітність — це система показників, яка відображає взаємозв'язок і взаємну обумовленість господарської і фінансової діяльності підприємств, організацій, установ за певний період часу і є кінцевим завершальним етапом бухгалтерського обліку.

Отже, діалектичний метод пізнання був використаний для комплексного дослідження питань стосовно бухгалтерського обліку виробничих запасів; метод групування та статистичних порівнянь — для оцінки показників оборотності запасів фермерського господарства, методи аналізу і синтезу — для узагальнення інформації про забезпечення фермерського господарства виробничими запасами; абстрактно-логічний метод використовувався для теоретичного узагальнення суті та змісту виробничих запасів і формулювання висновків з проведеного дослідження; методи індукції та дедукції — для уточнення поняття «запаси», «виробничі запаси»; графічний і табличний метод — для наочного віддзеркалення результатів дослідження; абстрактно-логічний метод — для формування мети дослідження тощо.

РОЗДІЛ II

МЕТОДИЧНІ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ПОЛОЖЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ

2.1. Характеристика економічних показників й аналіз розвитку виробництва ФГ хххххх Дрогобицького району

Фермерське господарство хххххх знаходиться в с. Бистриця Дрогобицького району Львівської області. Відстань від центральної садиби ФГ хххххх до м. Дрогобич становить - 20 км, відстань до м. Львів становить – 112 км. Через територію ФГ хххххх проходить автомобільна дорога, що створює добрі умови для зв'язку і здачі сільськогосподарської продукції на заготівельні пункти.

Засновниками фермерського господарства хххххх Дрогобицького району є Марія та Василь хххххх. Вищим органом правління ФГ є голова – Марія хххххх. Фермерське господарство хххххх засноване 20.04.2021 р. і працює як суб'єкт господарської діяльності більше трьох років.

На основі виписки з ЄДР надамо більш деталізовану характеристику ФГ хххххх Дрогобицького району Львівської області в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Характеристика ФГ хххххх Дрогобицького району Львівської області згідно витягу з ЄДР*

Показник	Характеристика
Повна назва	Фермерське господарство хххххх
Код ЄДРПОУ	44843273
Дата реєстрації	20.04.2021р.
Організаційно-правова форма	Фермерське господарство
Місцезнаходження	Україна, 82122, Львівська обл., Дрогобицький р-н, с. Бистриця, вул. Івана Франка, буд. 187
Платник ПДВ	№ 43968090
Розмір статутного капіталу	50 000,00 грн
Основний вид діяльності	01.11 Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур
Керівник	хххххх Марія Миколаївна

*Джерело: узагальнено автором

ФГ хххххх є невелике за розмірами, орендує земельні й майнові паї, кількість працівників зайнятих на виробництві продукції рослинництва становить 5 осіб.

До сільськогосподарських угідь належать землі різної продуктивності. Структура сільськогосподарських угідь залежить від особливостей природної зони і характеризує якість землі як засобу виробництва.

Динаміка використання земельних угідь у досліджуваному господарстві характеризується показниками табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Динаміка використання земельних угідь ФГ хххххх Дрогобицького району Львівської області, 2021-2023рр.

Види угідь	2021р.		2022р.		2023р.		2023р. в % до 2021р.
	площа, га	струк- тура, %	площа, га	струк- тура, %	площа, га	струк- тура, %	
Всього земель	190,2	100	167,1	100	196,1	100	103,1
Всього с.г. угідь	190,2	100	167,1	100	196,1	100	103,1
з них: рілля	190,2	100	167,1	100	196,1	100	103,1

Аналізуючи дані таблиці 2.2, можна сказати, що розмір земельних угідь ФГ хххххх - 196,1 га, протягом 2021-2023 рр. він збільшився на 5,9 га, що становило 3,1%. Рівень розораності в досліджуваному фермерському господарстві є високим і складає 97,3%.

Основною метою діяльності ФГ є виробництво, переробка, використання і реалізація сільськогосподарської продукції та надання послуг особам, пов'язаним із сільським господарством, з метою отримання прибутку. Велике значення для здійснення господарської діяльності має спеціалізація господарства.

Спеціалізація — це розвиток однієї чи кількох галузей, які стають домінуючими у виробництві товарної продукції. Процес спеціалізації характеризується зосередженням засобів виробництва і робочої сили в

господарстві на виробництві певних видів товарної продукції з урахуванням природних і економічних умов.

Підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва невіддільне від подальшого поглиблення його спеціалізованого поділу праці. В особливих умовах спеціалізації відкриваються широкі можливості для впровадження комплексно-механізованих і автоматизованих виробництв, застосування передових методів організації виробництва і праці, раціонального і ритмічного використання засобів і предметів праці.

Для визначення спеціалізації господарства використовується основний показник — сума виручки (доходу) від реалізації того чи іншого виду продукції.

З розвитком продуктивності сільського господарства вдосконалювався і поглиблювався процес суспільного поділу праці. У цьому відношенні спеціалізація, як і розвиток технологій, по суті, не закінчується.

Для підвищення продуктивності праці, необхідно спеціалізувати виробництво певної продукції та виокремити його в окреме виробництво.

Визначимо спеціалізацію ФГ хххххх за три останні роки (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

**Динаміка структури товарної продукції ФГ хххххх
Дрогобицького району Львівської області, 2021-2023рр.**

Вид товарної продукції	2021 р.	2022 р.	2023 р.	В середньому за звітний період,%
	Структура, %	Структура, %	Структура, %	
<i>Продукція рослинництва, всього:</i>	100,0	100,0	100,0	100,0
Зернові і зернобобові	69,8	67,9	68,3	68,7
Ріпак озимий	25,1	28,3	29,4	27,6
Інша продукція рослинництва	5,1	3,8	2,3	3,7

Аналізуючи дані таблиці 2.3 очевидно, що ФГ хххххх за період 2021-2023рр. найбільшу суму грошової виручки одержувало від реалізації

продукції зернових і зернобобових – 68,7%, озимого ріпаку – 27,6%, а найменше – від реалізації іншої продукції рослинництва - 3,7%.

Отже, виробничий напрямок ФГ хххххх – виробництво зернових та зернобобових культур.

Важливим результатом діяльності сільськогосподарського підприємства є економічна вигода від сільськогосподарського виробництва. Питання підвищення ефективності виробництва є визначальним фактором економічного і соціального розвитку. Економічна ефективність відображає використання засобів виробництва і живої праці та кінцеву вигоду від сукупних інвестицій.

Оцінюючи економічну ефективність сільськогосподарського виробництва ФГ хххххх, необхідно правильно визначити відповідну систему показників, яка найбільш об'єктивно відображає її рівень. Для цього широко використовують натуральні показники та вартісні показники.

Для отримання порівняльної величини витрат і результатів, об'єм готової продукції обчислюють у вартісному виразі. Найважливішим показником, який характеризує об'єм сільськогосподарської продукції, є чистий дохід, з якого можна розрахувати валовий і чистий прибуток.

Показники економічної ефективності сільськогосподарського виробництва визначаються в середньому за 3-5 років. Вони показують ефективність використання землі як головного засобу виробництва, рівень продуктивності праці, тобто ефективність використання людських ресурсів, фондівіддачу продукції, фондомісткість продукції, окупність витрат виробництва, рентабельність виробництва.

Рентабельність продукції, галузей і економіки в цілому є найбільш повним, всебічним і об'єктивним показником, що засвідчує результати їхньої праці та дохід, який приносить економіці виробництво певного виду продукції. За його допомогою можна визначити, наскільки вартість товару

перевищує його собівартість, тобто наскільки окупаються витрати на виробництво і реалізацію товару та отримання виручки.

Головні показники економічної ефективності виробництва ФГ хххххх Дрогобицького району показано в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

**Динаміка основних економічних показників господарської діяльності
ФГ хххххх Дрогобицького району Львівської області, 2021-2023рр.**

Показник	2021р.	2022р.	2023р.	2023р. в % до 2021р.
Середня чисельність працівників, чол.	5	5	5	100
Дохід (виручка) від реалізації продукції, тис. грн.	69	78	71	103,2
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	59	68	64	107,8
Наявність активів, тис.грн.	148	149	154	104,4
Наявність зобов'язань, тис.грн.	19	26	24	129,8
Чистий прибуток (збиток), тис.грн	9	10	7	75,6
Рівень рентабельності, %	16	15	11	-5 п.
Урожайність зернових та зернобобових, ц/га	21,4	20,5	20,4	95,3

Аналізуючи дані таблиці бачимо, що основні економічні показники діяльності ФГ хххххх за 2021 - 2023 рр. суттєво не покращились. Так, чистий дохід у 2023 році збільшився на 3,2% в порівнянні з 2021 роком, собівартість реалізованої продукції зросла на 7,8% або на 5 тис.грн. Величина чистого прибутку в 2023 р. зменшився на 24,4% і становила 7 тис. грн., що негативно характеризує роботу фермерського господарства. Середньооблікова чисельність працівників становить 5 осіб. Урожайність зернових у 2023 році становила 20,4 ц/га. Рівень рентабельності знизився на 5 п. і становив в 2023р. - 11%.

На рис. 2.1 подано динаміку фінансових показників ФГ хххххх Дрогобицького району в 2021-2023 рр.

З даного рис. 2.1 помітно, що ФГ хххххх залишається рентабельним протягом 2021-2023рр., незважаючи на важкі економічні умови та високу інфляцію.

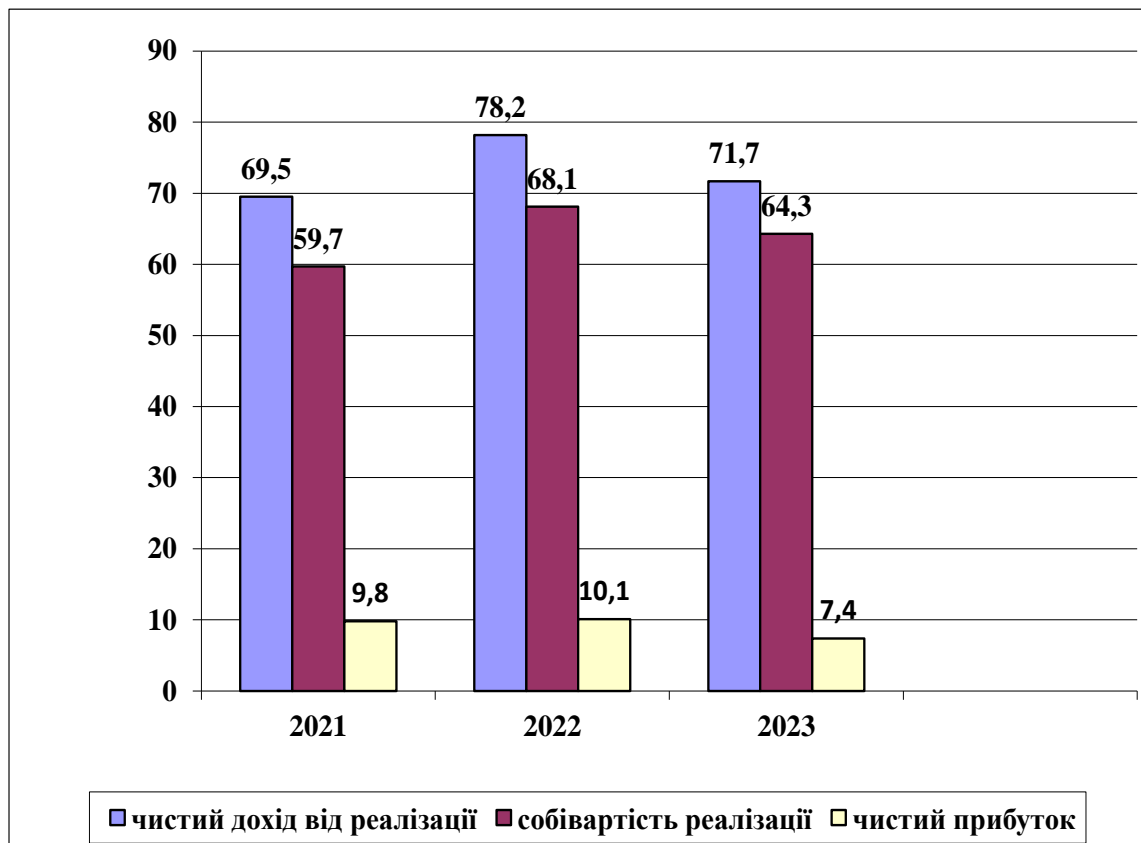

Рис. 2.1. Динаміка фінансових показників ФГ хххххх Дрогобицького району Львівської області у 2021-2023 рр., тис. грн.

При висвітленні економічної ефективності виробництва вагоме значення має оцінка фінансового стану підприємства, складовою якої є аналіз дебіторської заборгованості і кредиторської заборгованості.

Динаміку кредиторської і дебіторської заборгованості ФГ хххххх Дрогобицького району за період 2021-2023рр. наведемо на рис. 2.2.

Аналітичні дані рис. 2.2 показують на те, що дебіторська і кредиторська заборгованість ФГ хххххх за досліджуваний період зазнали зростання. Дебіторська заборгованість зросла з 18 тис. грн. у 2021 р. до 21 тис. грн. у 2023 р., кредиторська заборгованість зазнала також зростання з 53

тис. грн. у 2021 р. до 61 тис. грн. у 2023 р. Такі результати проведеного аналізу говорять про нестабільний фінансовий стан фермерського господарства.

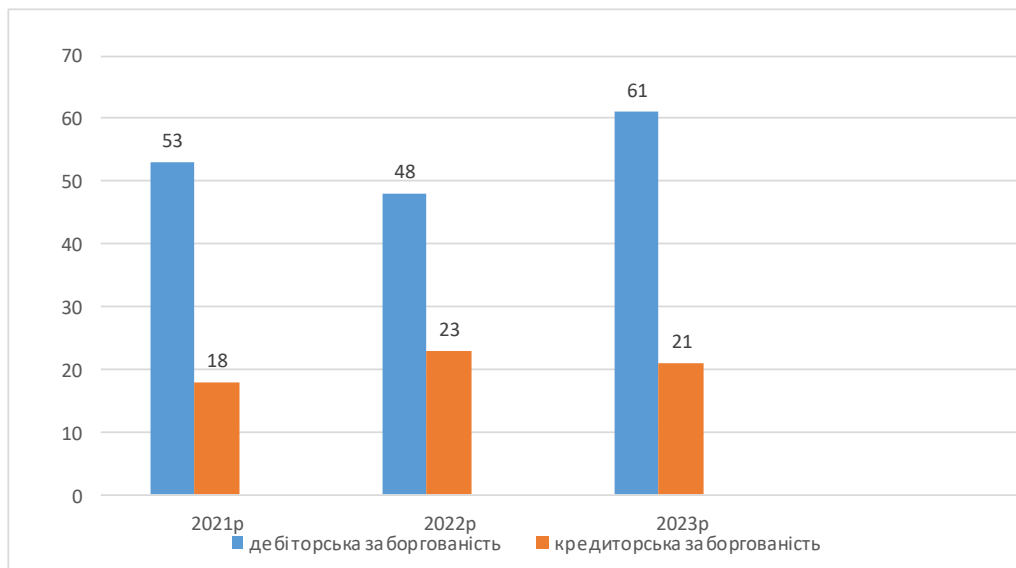

Рис. 2.2. Динаміка дебіторської та кредиторської заборгованості ФГ xxxxxx Дрогобицького району Львівської області в 2021-2023рр., тис. грн.

2.2. Аналіз фінансового стану та ефективності використання виробничих запасів

Фінансовий стан означає здатність підприємства фінансувати свою діяльність. Характеризується забезпеченістю фінансовими ресурсами, необхідними для нормальної діяльності підприємства, легкістю й доцільністю їх розміщення та ефективністю використання, фінансовими взаємовідносинами з іншими юридичними та фізичними особами, платоспроможністю та фінансовою стійкістю.

Під фінансовою стійкістю розуміють фінансовий стан, за якого підприємство досягає фінансової незалежності від позикових джерел

фінансування, забезпечує свою платоспроможність і довгострокові перспективи розвитку.

Динаміку показників фінансової стійкості ФГ хххххх Львівської області за 2021-2023 рр. наведемо в табл. 2.5.

Таблиця 2.5

**Динаміка фінансової стійкості ФГ хххххх Дрогобицького району
Львівської області, 2021-2023 рр.**

Показники	2021р.	2022р.	2023р.	Відхилення (+;-)
Коефіцієнт автономії (незалежності)	0,7	0,7	0,8	0,1
Коефіцієнт фінансової залежності	0,6	0,6	0,5	-0,1
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,9	1,0	1,1	0,2
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	0,02	0,02	0,03	-0,01

Аналізуючи показники фінансової стійкості ФГ хххххх Львівської області, можна зробити такі висновки. Коефіцієнт автономії (0,8) знаходиться у оптимальній межі, що є свідченням фінансової незалежності господарства.

Коефіцієнт фінансової залежності зменшився і становив 0,5, що є позитивним моментом. Коефіцієнт маневреності власного капіталу протягом 2021-2023рр. зазнав зростання від 0,9 до 1,1, що ствердно характеризує ефективну діяльність ФГ.

Показники ділової активності підприємства є перш за все стандартами раціонального використання фінансових ресурсів і тому визначаються як характеристики ефективної діяльності управлінського персоналу.

Провівши аналіз динаміки показників ділової активності ФГ хххххх Дрогобицького району Львівської області відмітимо наступне (табл. 2.6).

Коефіцієнт оборотності оборотних активів збільшився на 1,0 п. за період 2021-2023 рр., а тривалість обороту оборотних активів зменшилася на

205 днів, що є свідченням ефективного використання оборотних активів у ФГ в 2023р. порівняно з 2021р.

Таблиця 2.6

Динаміка показників ділової активності ФГ хххххх Дрогобицького району Львівської області, 2021-2023 рр.

Показники	2021р.	2022р.	2023р.	Відхилення (+;-)
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	0,9	0,8	1,9	1,0
Тривалість обороту оборотних активів, днів	394	411	189	-205
Коефіцієнт оборотності виробничих запасів	1,2	1,1	3,4	2,2
Коефіцієнт закріплення виробничих запасів	0,4	0,3	0,7	0,3
Тривалість обороту запасів, днів	318	332	225	-93
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	11,9	10,7	15,3	3,4
Тривалість обороту дебіторської заборгованості, днів	30	35	25	-5
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	3,1	3,3	7,5	4,4
Тривалість обороту кредиторської заборгованості, днів	117	109	98	-19

Коефіцієнт оборотності виробничих запасів ФГ хххххх Дрогобицького району, за звітний період збільшився на 2,2 п., а тривалість обороту запасів зменшилася на 205 днів, що свідчить про ефективне використання ФГ виробничих запасів.

Оборотність дебіторської заборгованості ФГ збільшилася на 3,4 п. в 2023р. порівняно з 2021р., показник середнього терміну оборотності дебіторської заборгованості суттєво не змінився, що є позитивним моментом. Оборотність кредиторської заборгованості за звітний період збільшилася на 4,4 п., тривалість її обороту зменшилася на 19 днів, що є свідченням факту зменшення строків надання позикових коштів ФГ.

Структуру запасів у ФГ хххххх Дрогобицького району Львівської області в 2023 р. подано на рис. 2.3.

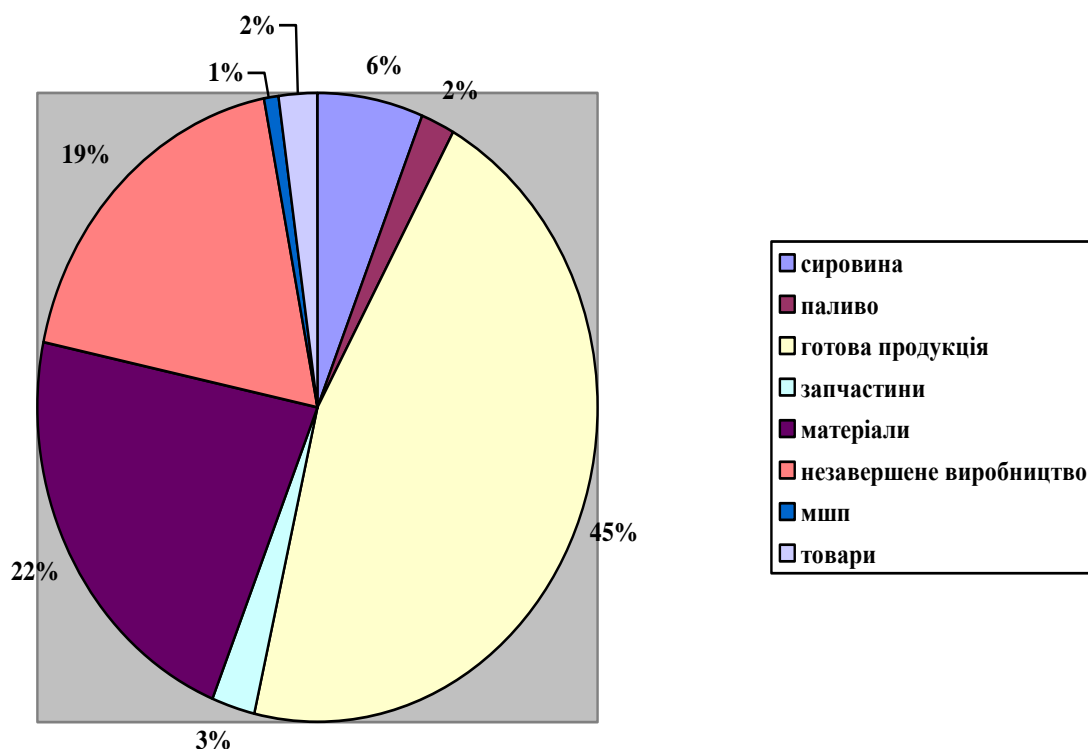

Рис. 2.3. Структура запасів у ФГ хххххх Дрогобицького району Львівської області, 2023 р.

Як бачимо, в структурі запасів фермерського господарства, найбільшу питому вагу займає готова сільськогосподарська продукція (45%), а найменшу – МШП (1%).

Для аналізу виробничих запасів є першочерговим проведення аналізу їх оборотності. Швидкість періоду обертання виробничих запасів характеризується наступними показниками:

- коефіцієнт обертання виробничих запасів (Коб) - співвідношення виручки від реалізації продукції, товарів (Вр) до середньої вартості виробничих запасів на підприємстві (Зв):

$$\text{Коб} = \text{Вр} / \text{Зв} \quad (2.1)$$

- тривалість обороту виробничих запасів, яка визначається в днях (Тоб) – це співвідношення добутка середньої вартості виробничих запасів та

кількості календарних днів у певному періоді (Д) до виручки від реалізації продукції, товарів:

$$\text{Тоб} = \text{Зв} \times \text{Д} / \text{Вр} \quad (2.2)$$

- коефіцієнт закріплення виробничих запасів (зворотний коефіцієнту обертання), який демонструє загальну величину виробничих запасів, яка припадає на 1 грн. реалізованої продукції, товарів:

$$\text{Тоб} = \text{Зв} / \text{Вр} \quad (2.3)$$

Показники оборотності виробничих запасів ФГ хххххх Дрогобицького району подано на рис. 2.4.

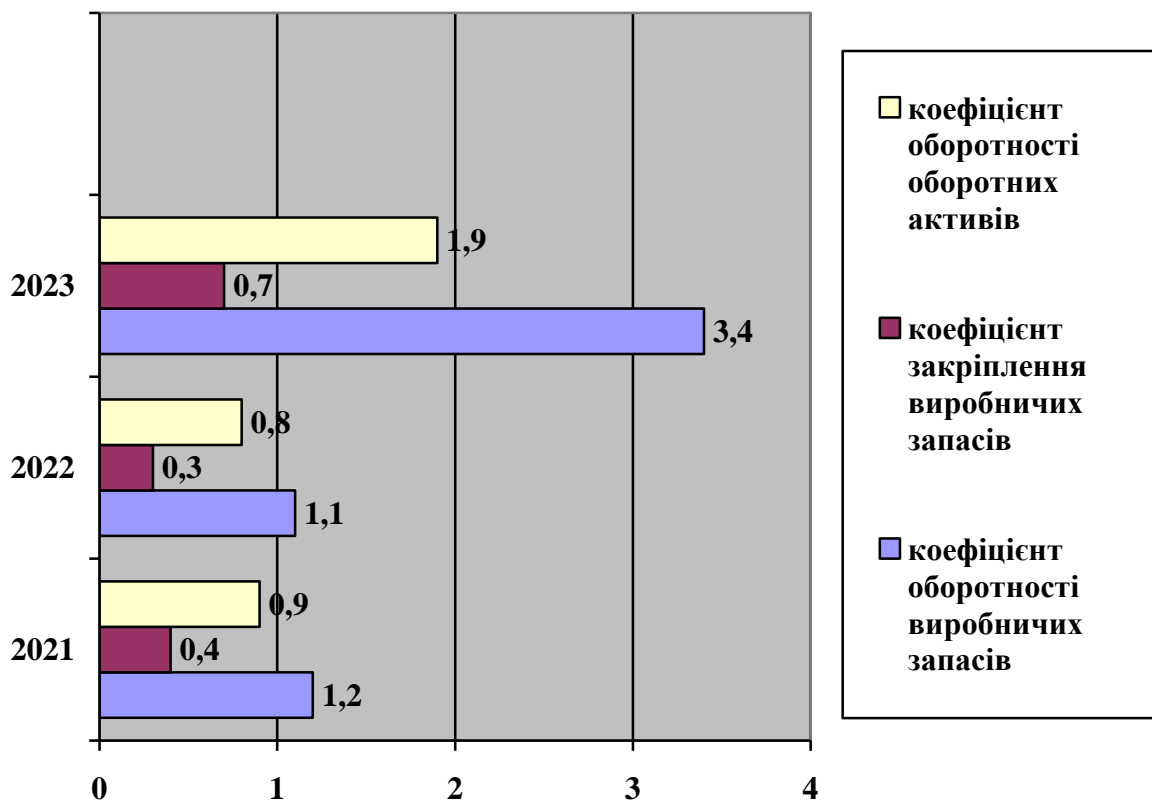

Рис. 2.4. Показники оборотності виробничих запасів ФГ хххххх , 2021-2023 рр.

Показник ефективності використання виробничих запасів характеризує матеріаловіддача, матеріаломісткість і питома вага матеріальних витрат, які включені до собівартості продукції.

Розрахунок ефективності використання виробничих запасів в ФГ xxxxxx проведемо в табл. 2.7.

Таблиця 2.7

**Ефективність використання виробничих запасів у ФГ xxxxxx
Дрогобицького району Львівської області, 2022-2023 рр.**

Показник	2022р.	2023р.	Зміни	
			абсолютні (+/-)	відносні (%)
Обсяг виробництва, тис.грн.	78	71	-7	91,0
Матеріальні витрати, тис.грн.	33	37	4	112,1
Матеріаловіддача (рядок 1 / рядок 2)	2,36	1,92	-0,44	0,81
Матеріаломісткість продукції (рядок 2/рядок 1)	0,42	0,52	0,1	123,8

Як видно з даних табл. 2.7, в 2023 р. порівняно з 2021 р., матеріальні витрати ФГ зросли на 4 тис. грн. або 12,1 %, а загальний обсяг виробництва продукції зменшився на 7 тис. грн. Внаслідок цього показник матеріаловіддачі знизився на 0,44 п., а показник матеріаломісткості продукції збільшився на 0,1 п.

Отже, з проведеного аналізу фінансової діяльності ФГ xxxxxx Дрогобицького району Львівської області, можемо стверджувати, що за період 2021-2023 рр. вона була ефективною.

2.3. Документування і організація первинного обліку виробничих запасів

Від правильної організації первинного обліку активів підприємства залежить правдиве списання витрат на виробничі запаси, оцінка незавершеного виробництва та відображення отриманих даних у звітності.

Усі операції підприємства, що отримує виробничі запаси, оформляються відповідною первинною документацією, незалежно від каналу надходження запасів на підприємство. Первинні документи на отримання і відпуск виробничих запасів повинні бути заздалегідь пронумеровані і правильно оформлені. Первинні документи вважаються дійсними за

наявності відповідних підписів щодо відпуску та отримання готової продукції чи матеріалів.

Перелік основних форм первинних документів для бухгалтерського обліку запасів наведено в табл. 2.8.

Таблиця 2.8

Перелік форм первинних документів для обліку запасів

№ форми	Назва форми
М-1	Журнал обліку вантажів, що надійшли
М-2	Довіреність
М-2а	Акт списання бланків довіреностей
М-3	Журнал реєстрації довіреностей
М-4	Прибутковий ордер
М-5	Товарно-транспортна накладна
М-6	Товарно-транспортна накладна
М-7	Акт про приймання матеріалів
ВЗСГ-1	Лімітно-забірна картка на отримання матеріальних цінностей
ВЗСГ-2	Лімітно-забірна картка на отримання запасних частин
ВЗСГ-3	Акт про використання мінеральних, органічних і бактеріальних добрив та засобів хімічного захисту рослин
ВЗСГ-4	Акт витрати насіння і садивного матеріалу
ВЗСГ-5	Акт на списання виробничого та господарського інвентарю
ВЗСГ-6	Відомості дефектів на ремонт машин
ВЗСГ-7	Товарна накладна
ВЗСГ-8	Накладна (внутрігосподарського призначення)
ВЗСГ-9	Відомість витрати кормів
ВЗСГ-10	Книга складського обліку

Виділяють такі основні напрямки надходження запасів на підприємство:

- придбання у постачальників;
- придбання підзвітними особами;
- виготовлення своїми силами на підприємстві;
- безоплатне отримання;
- виявлення надлишків при проведенні інвентаризації;
- внески учасників підприємства до статутного капіталу;
- обмін на подібні й неподібні активи. [41]

Виробничі запаси ФГ хххххх Дрогобицького району одержує в основному від постачальників, відносини з якими регулюються за договорами постачання. Крім того, виробничі запаси надходять у фермерське господарство від підзвітних осіб в порядку їх закупівлі партіями за готівку.

На виробничі запаси, котрі надійшли від постачальників, оформляють розрахункові первинні документи: рахунки - фактури, товарно - транспортні накладні та ін.

Товарно-транспортну накладну виписують у чотирьох екземплярах на основі договору, доручення або наряду з обов'язковим її підписанням особою, котра дозволила відпуск матеріальних цінностей, їх відпустила, водієм і особою, що одержала дпний вантаж.

Для отримання виробничих запасів зі складу, бухгалтерія видає довіреність встановленого зразка, яка підписується директором підприємства, головним бухгалтером і завіряється печаткою підприємства. Довіреності реєструються в Журналі реєстрації довіреностей (табл. 2.9). Термін дії довіреності складає 10 днів. Бухгалтерія контролює виконання довіреностей шляхом проставлення в спеціальній графі позначки про надходження матеріальних цінностей на склад або про анулювання довіреності, якщо вона повертається до бухгалтерії без виконання.

Таблиця 2.9

Журнал реєстрації довіреностей в ФГ хххххх

Номер довіреності	Дата видачі	Термін дії довіреності	Посада, прізвище особи, якій видано довіреність	Постачальник	Номер і дата договору, рахунку іншого документа	Підпис особи, що одержала довіреність	Відмітка про використання чи анулювання довіреності (номер і дата документа)
1.	10.02	13.02	Дробот І.М. водій	ПАТ «Укрнафта»	№54 10.02		Накладна 21 від 11.01
2.	11.02	15.02	Дробот І.М. водій	ФГ «Агро-Воля»	№ 14 11.02		Анульовано
3.	12.02	13.02	Дробот І.М. водій	ТОВ «Епіцентр»	№ 121 12.02		Накладна 23 від 12.01

За виконаними довіреностями особи, які їх отримали, подають у бухгалтерію документи, що є підтвердження факту доставки матеріалів на склад підприємства. Прийняття та оприбуткування готової продукції й матеріалів від постачальників, зазвичай здійснюється на відповідних складах, оформляється накладними (внутрігосподарського призначення), які виписують на основі розрахункових та інших супроводжувальних документів постачальників. Накладні виписуються на суму фактично прийнятих матеріальних цінностей.

Доставка мінеральних добрив, пального, будівельних матеріалів в ФГ хххххх Дрогобицького району здійснюється постачальниками на основі затвердженого графіку після попереднього оформлення договору - замовлення.

При одержанні виробничих запасів завідувач складу повинен зважити кожну машину та розписатися в отриманні вантажу в Товарно -транспортній накладній (ТТН), яку він пізніше вертає водію експедитору, котрий доставив виробничі запаси. Одночасно завідувач складом отримує другий примірник Товарно-транспортної накладної та копію сертифікату на завезену на склад партію. Після оприбуткування отриманого вантажу в Книзі (картках) складського обліку, оформлені належним чином документи передаються в бухгалтерію.

При перевезенні готової продукції власним транспортом підприємства, товарно - транспортна накладна виписується в чотирьох примірниках. Водій, котрий приймав вантаж повинен розписатися у всіх примірниках накладних про факт прийняття ним вантажу. Перший примірник залишається у точці відправлення вантажу (склад, бригада, ферма тощо). Другий примірник, завіряється відповідними підписами і печатками та передається в приймальний пункт або іншому вантажоотримувачу, третій і четвертий примірник з позначкою вантажоотримувача про прийняття готової продукції повертається підприємству. Третій примірник накладної здається в

бухгалтерію підприємства з метою взаємозвірки загальної кількості отриманої і відправленої продукції та обліку її реалізації. Четвертий примірник залишається у водія та служить підставою для ведення обліку транспортних робіт, нарахування заробітної плати тощо.

При перевезенні продукції залученим транспортом, підприємство виписує товарно-транспортну накладну в п'яти примірниках, два з яких залишається у водія транспортної організації.

Товарно-транспортна накладна оформляється на кожного вантажоотримувача в розрізі кожної ходки автомобіля.

Реалізація продукції торговельним організаціям, закладам громадського харчування та іншим установам й організаціям здійснюється за Накладними внутрігосподарського призначення.

Для руху (переміщення) виробничих запасів між різними складами, бухгалтерія, згідно з планом постачання або за розпорядження керівника господарства, виписує Лімітно - забірні картки на одержання матеріальних цінностей в двох примірниках, і видає особі, яка отримуватиме цінності. На підставі перелічених документів, склад відпускає матеріальні цінності під розписку одержувача - водія або іншої особи, яка несе відповідальність за транспортування цінностей.

Отримані зі складу в такому порядку матеріальні цінності, повинні бути повністю передані на склади за місцем призначення, документально оформлені та оприбутковані.

Насіння, мінеральні добрива, нафтопродукти, будівельні матеріали та інші цінності для виробничих потреб, відпускаються зі складу за лімітно - забірними картками на одержання матеріальних цінностей. Як правило, ці картки складаються, якщо відпуск матеріальних цінностей у виробництво відбувається за встановленими нормами планового обсягу робіт та за умови, що картки призначені для поточного контролю за дотриманням встановлених лімітів.

Лімітно - забірна картка включає два розділи: в першому зазначають встановлений ліміт відпуску матеріальних цінностей, а в другому - фактичний відпуск матеріальних цінностей. Виписують лімітно-забірну картку на термін до 15 днів в двох примірниках на видачу зі складу одного або декількох видів матеріальних цінностей, зазвичай, на один об'єкт витрат. Один примірник лімітно - забірної картки, яка виписана та підписана керівником і головним бухгалтером господарства передається отримувачу матеріальних цінностей, а другий примірник – залишається на складі.

У лімітно - забірних картках на видачу насіння і добрив необхідно зазначати площу під посів та норму висіву насіння на одиницю площі. Для насіння, садивного матеріалу і добрив, які витрачені на виробництво, використовується Акт витрати насіння і садивного матеріалу та Акт про використання мінеральних, органічних і бактеріальних добрив, пестицидів і гербіцидів.

Акт на витрати насіння і садивного матеріалу складається агрономом у двох примірниках по закінченню сівби на порізнених ділянках або полях сівозміни та приймання виконаних робіт визначеними посадовими особами підприємства. В даному обліковому реєстрі зазначається дата складання документа, назва культури та її сорт, номер поля, його площу, кількість насіння чи садивного матеріалу за встановленими нормами і фактично.

Зазначені акти затверджуються керівником підприємства, після чого їх разом з лімітно - забірними картками, на підставі яких відбувалося списання насіння, передають бухгалтеру.

Порядок відпуску нафтопродуктів для виробничих потреб має свої особливості. Завідувачі складів видають паливно-мастильні матеріали в підзвіт заправникам, трактористам, комбайнерам і водіям за лімітно-забірними картками, які оформляються і видаються кожному одержувачу. При кожній заправці палива завідуючий складом фіксує дату заправки та кількість виданого пального і мастил у встановлених межах.

Одночасно завідувач складу фіксує кількість відпущених нафтопродуктів в Обліковому листку тракториста - машиніста і Дорожньому листку трактора. Фактична витрата необхідних для виробництва нафтопродуктів списується за даними облікових листів. В них вказується фактично витрачене паливо та витрати за нормою, виходячи з обсягу виконаної роботи. Визначаєте перевитрати палива або економію на основі даних бухгалтерського обліку та дорожніх рахунків. За даними облікових листів і дорожніх листів визначають перевитрати палива або його економію.

Відпуск на виробництво інших матеріальних цінностей здійснюють також на підставі лімітно - забірних карток на одержання матеріальних цінностей.

Відпуск запасних частин і ремонтних матеріалів для технічного обслуговування, поточного та капітального ремонту тракторів, комбайнів, вантажних та легкових автомобілів, сільськогосподарських машин, агрегатів та інших пристроїв відбувається на підставі Лімітно - забірних карток на одержання матеріальних цінностей (ф. №117а). Даний первинний документ складається у двох примірниках, з яких один - передається на склад, і він слугує підставою для відпуску зі складу вказаних деталей і ремонтних матеріалів протягом всього терміну дії документа, а другий примірник – передається отримувачу запасних частин й матеріалів в ремонтній майстерні, гаражі та інших місцях, призначених для проведення технічного обслуговування і ремонту. В лімітній картці вказують встановлений ліміт відпуску необхідних запасних частин, різних деталей, та їх фактичне отримання з складу з метою проведення ремонтних робіт.

Лімітна картка виписується терміном не більше як на 15 днів, а Відомість дефектів машин – не більше як на місяць. Якщо в межах звітного періоду запланований ремонт не завершено, запчастини й ремонтні матеріали видано з складу не в повному обсязі, то не видана частина матеріалів записується в іншу нову дефектну відомість або лімітно - забірну картку, на

основі яких видаватимуться невикористані запасні частини і матеріали в наступному місяці.

Наприкінці звітної періоду, завідувач складу відомості про відпуск запчастин і ремонтних матеріалів за лімітно - забірними картками і відомостями дефектів, фіксує в картках складського обліку та разом з іншими обліковими документами про рух матеріальних цінностей подає в бухгалтерію.

Щомісяця завідувач складом, який є матеріально - відповідальною особою, на основі первинних документів складає Звіт про рух матеріальних цінностей у двох примірниках та подає його до бухгалтерії разом із обліковими документами, котрі підтверджують факти надходження та списання матеріалів зі складу, за якими відбувався рух у звітному періоді. Залишки на початок місяця за кожним номенклатурним номером співставляють із початковими залишками попереднього місяця. Надходження і списання матеріалів протягом поточного місяця фіксують на основі первинних документів, після чого визначають дебетові обороти, кредитові обороти і сальдо на кінець місяця.

У ФГ хххххх Дрогобицького району при списанні виробничих запасів застосовують метод середньозваженої собівартості. Оцінка за середньозваженою собівартістю проводиться за кожним видом запасів шляхом ділення сумарної вартості отриманих у звітному місяці запасів на сумарну кількість запасів, які були отримані у звітному місяці.

2.4. Документування та організація аналітичного й синтетичного обліку виробничих запасів

Узагальнюючи на підприємстві інформацію про наявність і рух запасів, сировини й матеріалів, будівельних матеріалів, запасних частин, сільськогосподарських матеріалів, палива, тари й пакувальних матеріалів,

відходів основного виробництва, виділяють синтетичний рахунок 20 «Виробничі запаси». Рахунок 20 «Виробничі запаси» має такі субрахунки: [40]

- 201 «Сировина і матеріали»;
- 202 «Купівельні напівфабрикати та комплектуючі вироби»;
- 203 «Паливо»;
- 204 «Тара і тарні матеріали»;
- 205 «Будівельні матеріали»;
- 206 «Матеріали передані в переробку»;
- 207 «Запасні частини»;
- 208 «Матеріали сільськогосподарського призначення»;
- 209 «Інші матеріали».

Рахунок 20 «Виробничі запаси» активний, за дебетом цього рахунку на підставі прибуткових документів (рахунків-фактур, вимог, ТТН, прибуткових накладних, накладних (внутрігосподарського призначення) тощо) відображається кількість і вартість оприбуткованих виробничих запасів, які надходять від постачальників, з власного виробництва, тощо.

За кредитом рахунку на підставі витратних документів (вимог, накладних, лімітно-забірних карток, ярликів тощо) списується кількість і вартість відпущених матеріалів на виробництво (експлуатацію, будівництво), переробку, відпуск (передачу) на сторону, безоплатну передачу, уцінка за обліковими цінами. [40] Сальдо на синтетичному рахунку 20 завжди дебетове, або в окремих випадках відсутнє зовсім.

Балансові та позабалансові рахунки, які призначені для обліку виробничих запасів подано на рис. 2.5.

Подальшим уточненням субрахунків є аналітичні рахунки, на яких відображається стан і рух в розрізі кожного виду господарських засобів, за назвою, за місцем зберігання, за відповідальними особами тощо в натуральному і в грошовому вираженні.

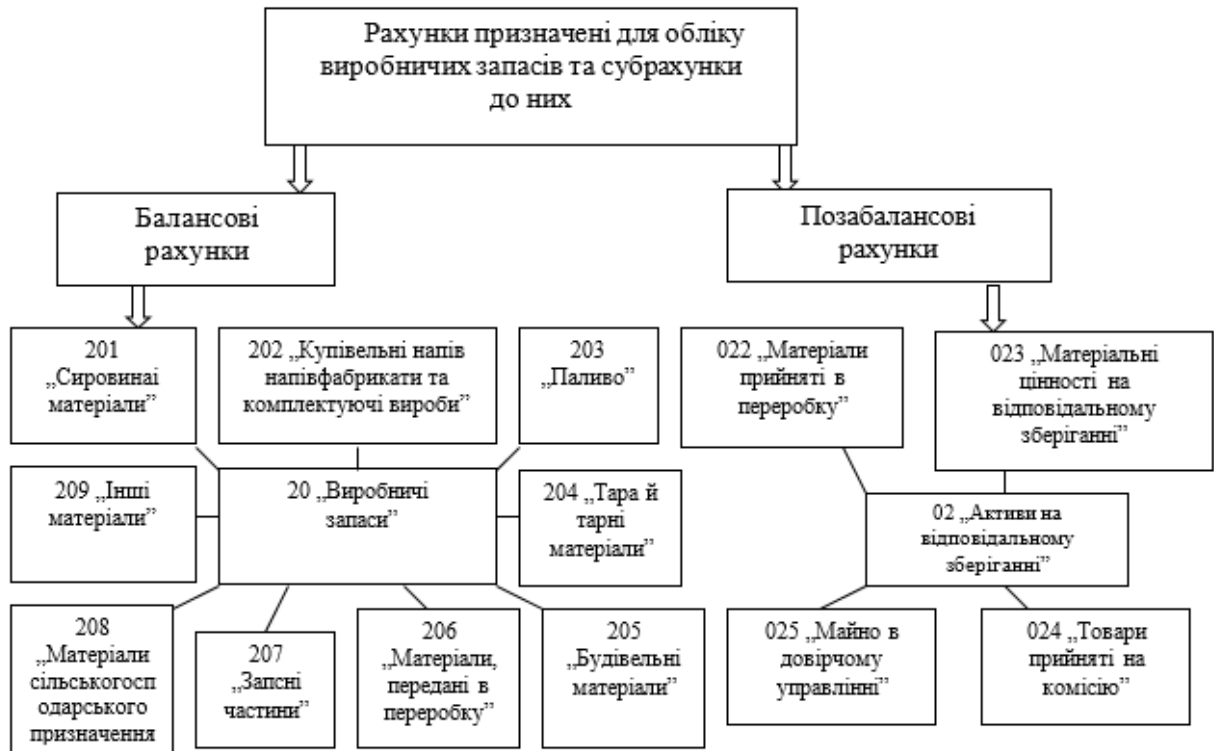

Рис. 2.5. Балансові та позабалансові рахунки обліку виробничих запасів

На субрахунку 201 «Сировина і матеріали» відображають наявність і рух сировини й основних матеріалів, які входять до складу готової продукції або є необхідною складовою в процесі її виготовлення.

На цьому субрахунку ведуть облік основних матеріалів, що використовуються субпідрядними будівельними організаціями при виконанні будівельно-монтажних і ремонтних робіт. На субрахунку 201 відображають також допоміжні матеріали, які використовуються для виготовлення продукції або для господарських потреб, технічних цілей і сприяння у процесі виробництва.

На субрахунку 202 «Купівельні напівфабрикати та комплектуючі вироби» відображають наявність і рух покупних напівфабрикатів, готових виробів, придбаних для комплектації виготовлених виробів, що потребують додаткових витрат праці на обробку або складання. Вартість продукції,

придбаної для складання готових виробів, не включається до складу витрат підприємства і відображається на рахунку 28 «Товари».

На субрахунку 203 «Паливо» (нафтопродукти, тверде паливо, пально-мастильні матеріали) ведеться облік наявності і руху палива, придбаного або використаного для потреб виробництва, роботи транспортних засобів та технічних потреб для виробництва енергії та опалення будівель. Тут також обліковуються оплачені талони на нафтопродукти та природний газ.

До субрахунку 203 «Паливо» у ФГ xxxxxx відкривають наступні субрахунки другого порядку: 2031 «Паливо на складі»; 2032 «Паливо в баках».

До субрахунків другого порядку відкривають аналітичні рахунки, такі як: «Бензин А-92», «Бензин А-95», «Дизпаливо», «Дизельне масло», «Автол», «Нігрол» тощо.

На субрахунку 204 «Тара і тарні матеріали» відображають наявність і рух різних видів тари, крім тієї, що використовується для виробництва тари та її ремонту (деталі, що використовуються для складання ящиків тощо).

При передачі продукції на реалізацію вартість тари, яка списана з рахунку 204, вказується окремим рядком у видатковій накладній та рахунку-фактурі.

На субрахунку 205 «Будівельні матеріали», підприємство - забудовник відображає рух будівельних матеріалів, конструкцій, комплектуючих й деталей, обладнання, що належить до встановлених комплектуючих виробів, та інші матеріальні цінності, які необхідні для виконання будівельно-монтажних робіт, виробництва будівельних деталей та конструкцій.

На субрахунку 206 «Матеріали передані в переробку» ведеться облік переданих на сторону матеріалів, які в подальшому включаються до собівартості отриманих готових виробів. Витрати на переробку матеріалів, сплачені сторонніми організаціями, відображають по дебету рахунків, за

якими обліковують вироби, отримані в процесі переробки. У ФГ хххххх субрахунок 206 не використовують.

На субрахунку 207 «Запасні частини» ведеться облік придбаних і вироблених запасних частин, деталей, вузлів, агрегатів, котрі використовуються для ремонту або заміни зношених деталей й частин машини, обладнання, транспортного засобу, інструменту, а також автомобільних шин в запасі.

На цьому субрахунку також ведеться облік обмінного фонду комплектних машин, устаткування, двигунів, вузлів, агрегатів, які створюються на ремонтних підприємствах чи окремих ремонтних підрозділах.

На субрахунку 208 «Матеріали сільськогосподарського призначення» ведеться облік мінеральних добрив, отрутохімікатів для боротьби з різними шкідниками і хворобами сільськогосподарських культур, саджанців та насіння.

До субрахунку 208 «Матеріали сільськогосподарського призначення» у ФГ хххххх відкривають субрахунки другого порядку, такі як: 2081 «Добрива, засоби захисту рослин»; 2082 «Насіння власне»; 2085 «Насіння куповане».

На субрахунку 209 «Інші матеріали» ведеться облік вартості виробничого брухту, стружки, невиправних дефектів, браку, матеріалів, отриманих при ліквідації основних засобів, які не можуть бути використані як матеріали, паливо або запасні частини для підприємства.

Взаємний зв'язок синтетичного рахунка 20 «Виробничі запаси» із субрахунками та аналітичними рахунками у вигляді схеми, наведемо на рисунку 2.6.

Типові господарські операції за синтетичним рахунком 20 «Виробничі запаси», які здійснюють в ФГ хххххх Дрогобицького району Львівської області наведемо в табл. 2.10.

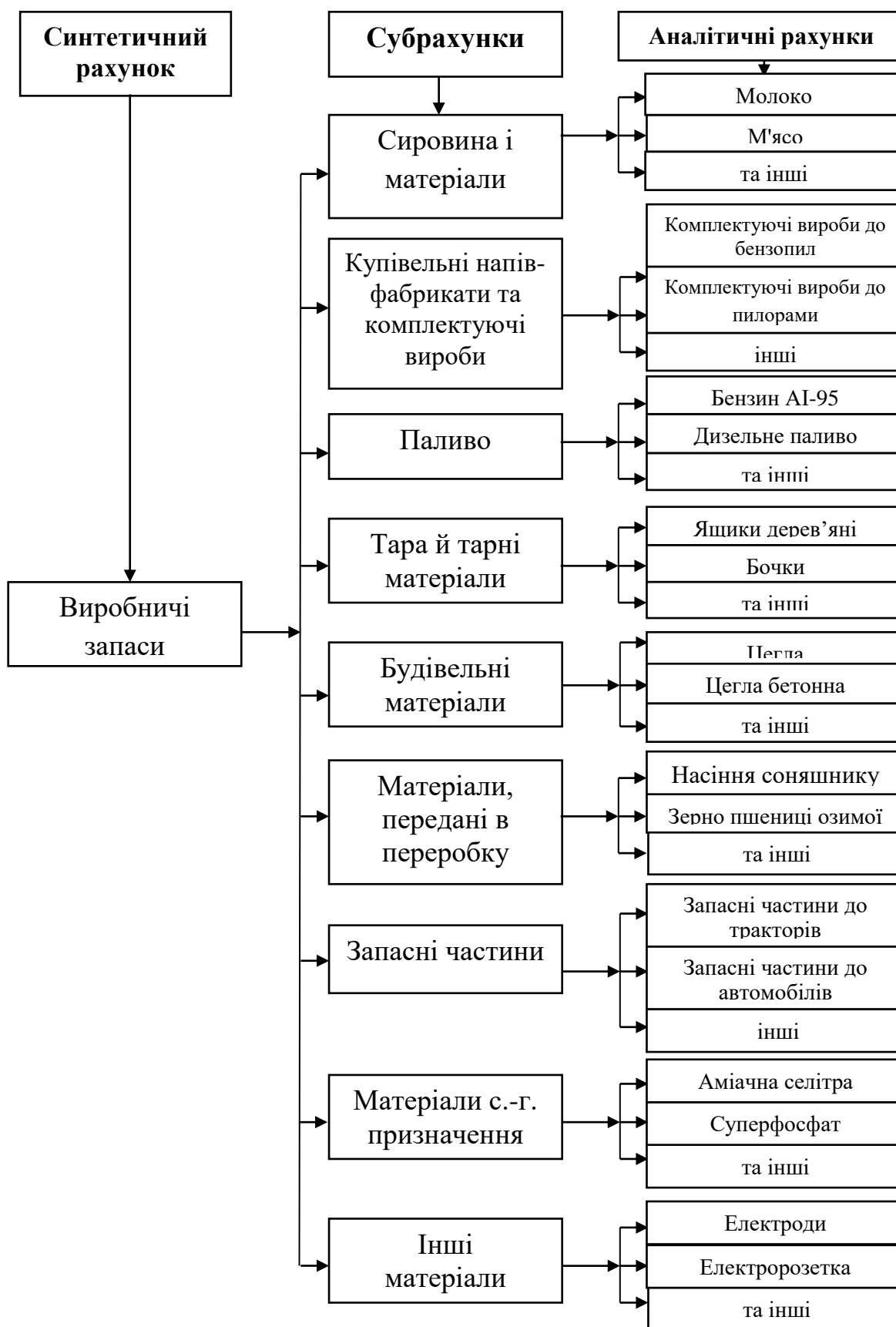

Рис. 2.6. Взаємний зв'язок синтетичного рахунка 20 «Виробничі запаси» із субрахунками та аналітичними рахунками.

Таблиця 2.10

Типові господарські операції за синтетичним рахунком

20 «Виробничі запаси»

Зміст операції	Дебет	Кредит
Оприбутковано нафтопродукти, що надійшли від постачальників	203	631
Оприбутковано безоплатно одержані будівельні матеріали	205	71
Оприбутковано запасні частини придбані підзвітними особами	207	372
Отримано запасні частини в обмін за бартером	207	74
Оприбутковано будівельні матеріали, отримані від ліквідації основних засобів	205	74
Отримано відходи від списання запасів, знищених внаслідок надзвичайних подій	20	75
Здійснена дооцінка насіння	208	423
Списано зі складу дошки на реконструкцію	151	205
Списано сировину на виробництво	23	201
Списано паливо на утримання будівель тракторної бригади	91	203
Списано запасні частини на загальногосподарські потреби	92	207
Внутрішньовиробниче переміщення запасів	20	20
Списано нестачу мінеральних добрив, виявлену при інвентаризації	947	208
Пред'явлено претензію постачальнику	37	20
Списано втрати від знецінення запасів	946	20
Проведено дооцінку виробничих запасів	20	423

Аналітичний облік виробничих запасів у ФГ хххххх Дрогобицького району ведуть у сальдових відомостях. Сальдові відомості є двох варіантів. Сальдову відомість (варіант I) ведуть за всіма субрахунками виробничих запасів, яка є в підзвіті матеріально-відповідальної особи. Сальдову відомість (варіант II) ведуть за одним субрахунком виробничих запасів.

Синтетичний облік виробничих запасів в ФГ хххххх ведуть в журналі-ордері № 5 А с.г., який складають щомісяця. У цьому журналі-ордері відображають рух всіх наявних матеріальних цінностей в фермерському

господарстві, а також передачу їх з метою переробки. Підставою для здійснення записів у журнал-ордер 5 А с.-г. є Звіти про рух матеріальних цінностей.

Схема запису операцій у реєстрах журнально-ордерної форми з обліку виробничих запасів у ФГ хххххх подана на рис. 2.7.

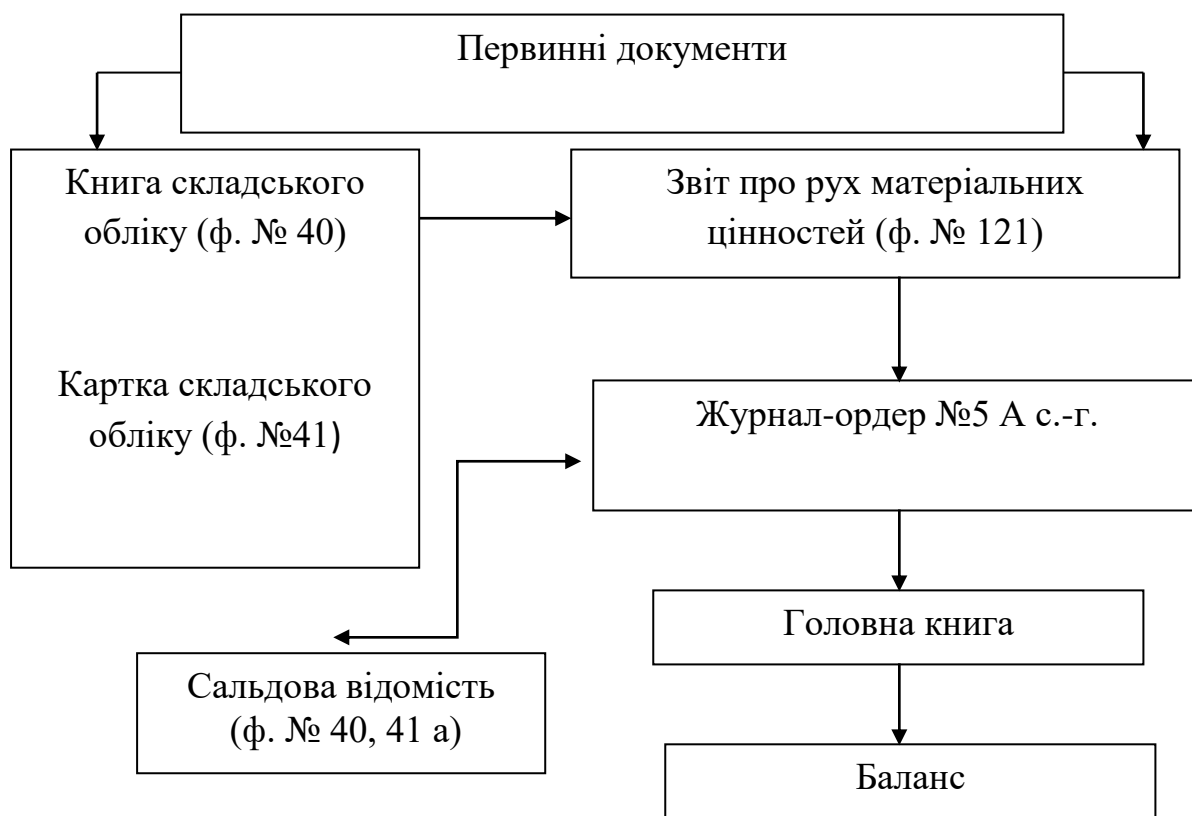

Рис. 2.7. Схема запису операцій у реєстри журнально-ордерної форми обліку виробничих запасів у ФГ хххххх Дрогобицького району Львівської області.

2.5. Організація складського обліку

З метою забезпечення збереження продукції і матеріалів на підприємствах організовується складське господарство. Матеріальні цінності зберігаються на складах, коморах або сховищах.

За призначенням склади поділяються на загальні, спеціалізовані та експедиторські. Крім того, є центральні склади і комори для бригад, ферм, відділень та інших підрозділів.

На загальному складі зберігаються ТМЦ, які не потребують особливих умов зберігання. Спеціалізовані склади підходять для зберігання специфічних матеріалів і потребують спеціального обладнання. Це склади запчастин, нафтопродуктів, зернові склади, овочесховища тощо.

На складі надходження і списання виробничих запасів обліковується за їх найменуванням і в кількісному вираженні, але з неодмінним відображенням ціни за одиницю цінностей.

Місце зберігання виробничих запасів обладнується контрольно-вимірною апаратурою (лічильниками, вагами, вимірвальним інструментом тощо), забезпечується відповідними стелажми, шафами, полицями, комірками, ящиками тощо, з відповідними ярликами із зазначенням найменування, інвентарного номера, коду, ціни матеріалу, вимірника (тонна, центнер, кілограм, грам, штуки, кубічні метри, літри), за якими ведуть складський облік даних матеріалів. Шифри розробляють на основі серійної схеми.

У ФГ хххххх вартість усіх ТМЦ на місці зберігання відносять у підзвіт матеріально-відповідальній особі (завскладом), з якою укладається договір повної матеріальної відповідальності. Право на отримання необхідних для виробництва матеріалів належить відповідальному працівнику, якого затверджує на початку року наказом керівник підприємства. В матеріально - відповідальних осіб і бухгалтерії, повинні мати зразок підпису такої особи.

Усі господарські операції з отримання і вибуття матеріальних цінностей на складі повинні відображатися в Книзі складського обліку або картках складського обліку. У ФГ хххххх для обліку виробничих запасів на складі використовується книга складського обліку (ф. 40), порядок заповнення якої подано в таблиці 2.11.

Таблиця 2.11

Книга складського обліку
Назва матеріалу: «Бензин А-92», номенклатурний номер - 203001
одиниці виміру: кг

Дата	№ доку-мента	Від кого надійшла або кому видано	Прибуток	Видано	Залишок
2.08	212	Залишок на 1.08.2023			125
		Одержано з нафтобази	80	-	205
2.08		Видано у підзвіт водію	-	70	135
3.08		Видано у підзвіт водію	-	30	105
7.08	216	Надійшло з нафтобази	60	-	165
7.08		Видано у підзвіт водію	-	30	135
		І т д.			
		Обороти за місяць	140	130	-
		Залишок на 31.08.2023	-	-	135

Книга в обов'язковому порядку повинна бути пронумерована, а остання сторінка повинна бути підписана та скріплена печаткою керівника та бухгалтера. Книги складського обліку виписуються під розписку і відображаються в журналах їх видачі. Дата, порядковий номер, код матеріалу, назва, вимірники, ціна вказуються на окремих сторінках книги за підписом головного бухгалтера. Записи щодо господарських операцій з одержання чи вибуття матеріалів здійснює завскладом у книгах складського обліку на підставі первинних документів.

Оприбуткування матеріалів на складі здійснюють за прибутковими ордерами (одностроковими чи багатостроковими), котрі виписують на кожен номенклатурний номер або партію матеріалів. За умов централізованих поставок матеріалів, їх оприбуткування відбувається на підставі товарно-транспортних накладних.

При надходженні товару без супроводжуючого платіжного документа або при наявності розбіжностей між фактичним надходженням і даними супровідного документа, оприбуткування здійснюється на підставі комерційного акта про приймання матеріалів. У разі отримання платіжного документа, згідно з яким постачальник не відправляв матеріали (безтоварні рахунки-фактури), його сума відноситься на рахунок 374 «Розрахунки за претензіями». Внутрішні переміщення матеріалів або виробничі переміщення невикористаних матеріалів чи відходів відображаються в накладних.

Відпуск виробничих запасів у виробництво здійснюється за вимогою або лімітно-забірною карткою. При реалізації виробничих запасів, використовується накладна або товарно-транспортна накладна, якщо запаси перевозяться автотранспортом.

На підставі записів у книгах складського обліку, відповідальна особа складає Реєстр приймання - здачі документів в двох примірниках і прикладає до нього всі основні первинні документи. Один примірник реєстру разом з первинними документами передається в бухгалтерію в установлений термін. Наприкінці кожного місяця кінцеві залишки з книг складського обліку переносяться в сальдову відомість, котра знаходиться в бухгалтерії.

Бухгалтерія підприємства зазвичай веде лише вартісний облік виробничих запасів, оскільки кількісний облік запасів ведуть на складі. При цьому в сальдових відомостях є також відомості про наявність виробничих запасів на початок та кінець кожного місяця.

Всі прийняті від матеріально - відповідальних осіб первинні документи з обліку виробничих запасів підлягають попередній перевірці в бухгалтерії, таксуванню при необхідності, групуванню за джерелами надходження і витрачання виробничих запасів, після чого проводяться записи у регістрах аналітичного і синтетичного обліку за відповідною кореспонденцією рахунків. У визначені терміни головний бухгалтер підготовляє вибірккову або

суцільну інвентаризацію виробничих запасів, за результатами якої проводиться відображення різниць в регістрах бухгалтерського обліку.

Працівники матеріального відділу регулярно перевіряють стан обліку та зберігання запасів безпосередньо на місцях, інструктують працівників щодо правильності записів у книгах складського обліку та оформлення первинної документації.

2.6. Інвентаризація виробничих запасів

Фінансові результати діяльності суб'єкта господарювання значною мірою залежать не лише від успішності його діяльності на ринку збуту, а й від внутрішньої організаційної дисципліни та налагодженої системи управління якістю, що в рівній мірі залежить від ефективного вирішення ряду проблем, пов'язаних з інвентаризацією запасів, врегулюванням інвентаризаційних різниць, відшкодуванням нестач і втрат, виявлених під час інвентаризації. Правильне зберігання матеріальних цінностей дозволяє уникнути втрат від нестачі, мінімізувати втрати від простоїв і створити умови для безперебійної роботи підприємства в короткостроковій і середньостроковій перспективі. Інвентаризація є важливою процедурою механізму внутрішнього контролю, метою якої є забезпечення максимального дотримання вимог законодавства у сфері бухгалтерського обліку шляхом підтвердження повноти та достовірності інформації, сформованої системою бухгалтерського обліку.

У сучасних умовах функція інвентаризації як методу бухгалтерського обліку та контролю значно розширилася – вона стала ефективним засобом підтримки прийняття рішень у сфері управління якістю підприємства. Інвентаризація виробничих запасів проводиться інвентаризаційною комісією, котра призначається наказом керівника підприємства і здійснюється у

присутності матеріально-відповідальної особи за місцем зберігання цінностей.

Метою інвентаризації є забезпечення достовірності даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності підприємства чи організації. У процесі інвентаризації перевіряються та реєструються наявність, стан, відповідність критеріям визнання та оцінки активів і зобов'язань підприємства чи організації.

Функції інвентаризації пов'язані та доповнюють один одного, закладаючи основу для створення ефективного механізму її впровадження на основі конкретних умов діяльності підприємства (рис. 2.8).

Рис. 2.8. Функції інвентаризації

Принципи, функції і завдання інвентаризації об'єднані в єдину теоретичну структуру (конструкт), яка характеризує сутність поняття, має вплив на його класифікацію та практичну реалізацію (рис. 2.9).

Опрацювання та оформлення результатів інвентаризації стосовно залишків виробничих запасів, здійснюється підприємством відповідно до вимог Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань від 02.09.2014 № 879. [30]

Дані інвентаризації за кожним видом матеріальних цінностей вносяться до інвентаризаційного опису (ф.-21), який складають у двох примірниках і підписують всі члени комісії. Один примірник опису залишають матеріально відповідальній особі, а інший здають в бухгалтерію.

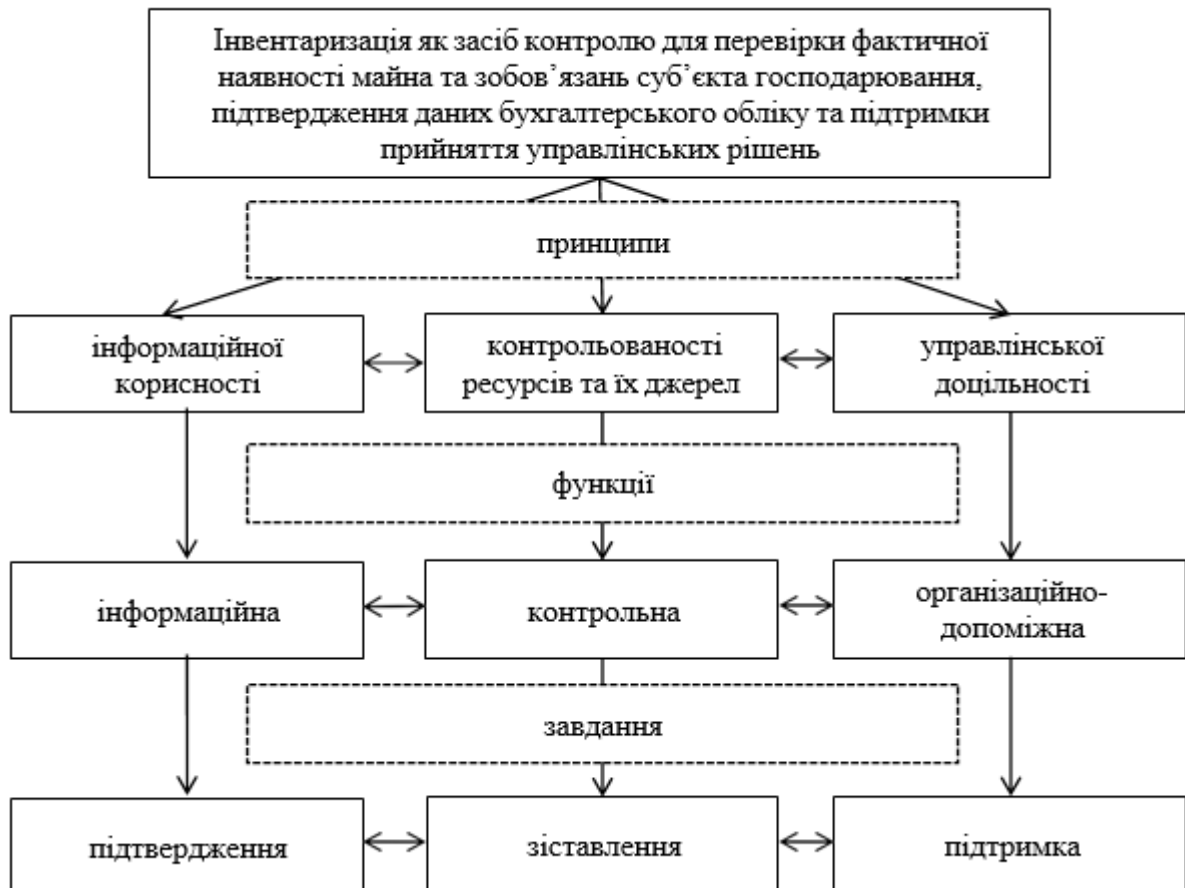

Рис. 2.9. Теоретичний конструкт поняття «інвентаризація»*

*Джерело: власна розробка

В бухгалтерії фактичні залишки по кожному виду виробничих запасів, які зафіксовані в описах, звіряються з даними бухгалтерського обліку. Матеріальні цінності, по яких виявлені розбіжності (залишки, нестачі), фіксуються в порівняльній відомості, а матеріально відповідальна особа повинна надати в письмовому вигляді пояснення причин їх виникнення інвентаризаційній комісії.

Свої висновки та рекомендації щодо усунення інвентаризаційних розбіжностей комісія відображає в протоколі та подає на затвердження керівнику підприємства. Керівник протягом 5 днів повинен прийняти рішення про оприбуткування надлишку та списання нестачі матеріальних цінностей та затвердити це в протоколі. В бухгалтерському обліку результати інвентаризації відображаються в наступному порядку.

Залишок виробничих запасів включається до доходу від операційної діяльності:

Д-т 20 «Виробничі запаси» (відповідний субрахунок 201-209)
К-т 719 «Інші доходи від операційної діяльності».

Вартість нестач виробничих запасів списують з кредиту рахунка 20 «Виробничі запаси» (відповідний субрахунок 201-209) на дебет рахунку 947 «Нестачі і втрати від псування цінностей».

Нестачі і втрати від псування матеріальних цінностей з вини матеріально - відповідальної особи відносять на їх рахунок таким записом:

Д-т 375 «Розрахунки по відшкодуванню завданих збитків»
К-т 716 «Відшкодування раніше списаних активів».

Якщо на момент виявлення нестачі виробничих запасів конкретну причину і її винуватців ще не встановлено, то вартість такої нестачі відображають на позабалансовому рахунку 07 «Списані активи», субрахунку 072 «Невідшкодовані нестачі і втрати від псування цінностей». Після встановлення винних осіб, котрі повинні відшкодувати витрати, визначену до відшкодування суму відображають у складі дебіторської заборгованості в доходах звітного періоду таким чином:

Д-т 375 «Розрахунки по відшкодуванню завданих збитків»
К-т 716 «Відшкодування раніше списаних активів».

Розмір суми збитків по нестачі і псуванню матеріальних цінностей, котрий підлягає відшкодуванню винними особами, визначають відповідно до основних положень Порядку визначення розміру збитків від

розкрадання, недостачі (псування) матеріальних цінностей від 22.01.96р. № 116. [35]

Відповідно до цього Порядку, розмір збитків, завданих розкраданням, псуванням, настанням матеріальних цінностей, визначається виходячи з балансової вартості таких цінностей (за вирахуванням амортизації), але який не може бути меншим 50 % їх балансової вартості на момент виявлення таких фактів з врахуванням індексу інфляції, розміру ПДВ та акцизного збору.

У бухгалтерському обліку визначена, відповідно до Порядку № 116, сума збитку від нестачі матеріальних цінностей, яка підлягає відшкодуванню винною особою, зараховується на дебет рахунку 375 «Розрахунки по відшкодуванню завданих збитків» та на кредит рахунку 716 «Відшкодування раніше списаних активів». [35]

У разі відшкодування винною особою відповідної суми збитків від нестачі та псування виробничих запасів проводиться по дебету рахунку 30 «Готівка», 31 «Рахунки в банках» (або рахунку 66 «Розрахунки за виплатами працівникам», якщо керівник підприємства вирішив утримати суму збитку із заробітної плати порушника) та по кредиту рахунку 375 «Розрахунки по відшкодуванню завданих збитків».

Із суми, сплаченої винною особою відповідно до встановлених нормативів, відшкодовуються збитки, завдані підприємству внаслідок втрати або псування цінностей, а решта суми (різниця між вартістю нестачі ТМЦ та відшкодуваною сумою) перераховують до бюджету та відображають в бухгалтерському обліку за дебетом рахунку 716 «Відшкодування раніше списаних активів» та кредитом рахунку 642 «Розрахунки за обов'язковими платежами».

Під час коригування інвентаризаційних різниць, взаємозалік залишків і нестач виробничих запасів, котрі виникають через пересортицію, можна допустити як виняток, за умови, що пересортиція виникла в одній матеріально

- відповідальної особи, протягом одного звітного періоду та з матеріальними цінностями за одним найменуванням (якщо цінності є схожими за зовнішнім виглядом, упаковкою або тарою). Однак різницю у вартості нестач і залишків при більшій сумі нестач виробничих запасів списують за рахунок осіб, котрі допустили пересортицю.

Якщо конкретна причина пересортиці не визначена та не встановлені її винуватці, то загальна сума збитку розглядатиметься як нестача виробничих запасів, що перевищує норми природного збитку, і відноситиметься до результатів діяльності підприємства. При цьому в протоколі інвентаризаційної комісії має бути присутнім вмотивоване рішення із поясненням, чому така невідповідність не може бути покладена на винну особу.

Перевищення вартості виробничих запасів, які є в надлишку, над виявленою недостатчею виробничих запасів при пересортиці, відноситься на доходи отримані від операційної діяльності підприємства.

Зауважимо, що в ФГ xxxxxx не створено інвентаризаційну комісію. Контроль за наявністю і рухом запасів здійснює безпосередньо керівник і бухгалтер фермерського господарства.

РОЗДІЛ III

ВЕКТОРИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

3.1. Вдосконалення методичних аспектів бухгалтерського обліку й контролю запасів

Для ефективного управління запасами підприємства потрібна точна інформація про їх склад, кількість та вартість, яку використовують з метою організації обліку запасів на підприємстві, забезпечення належного контролю за їх збереженням на всіх етапах руху запасів сировини та своєчасного прийняття управлінських рішень.

Від належної організації обліку господарських засобів та його документування, залежить правильність списання собівартості виробничих запасів, оцінки незавершеного виробництва та своєчасність складання звітності. Документообіг повинен бути структурований таким чином, щоб забезпечити своєчасне надходження інформації, необхідної для обліку й контролю та оперативного управління рухом запасів на підприємстві.

Тому необхідно забезпечити постійний контроль за їх наявністю, надходженням та вибуттям, запобігаючи змішуванню обсягів (кількості) і вартості різних номенклатур, щоб не створювати умов для перекласифікації та нестачі певних матеріалів за рахунок покриття іншими надлишками. Місця зберігання готової продукції, товарів і цінностей повинні бути належним чином підготовлені та безпечні, щоб запобігти пошкодженню або крадіжці матеріалів. Кожне складське приміщення повинно мати відповідний код (номер), який обов'язково зазначається в усіх первинних документах.

Місця зберігання товарно-матеріальних цінностей мають бути належно підготовленими і надійними, щоб виключити псування чи крадіжки матеріалів. Кожне з них (склад, комора тощо) повинні мати відповідний шифр (номер), який обов'язково вказують у всіх первинних документах.

Для будь-якого підприємства в процесі пошуку шляхів зниження собівартості продукції і збільшення об'ємів виробництва, особливо важливим є ефективне і раціональне використання запасів, тому необхідно визначити основний напрямок економії сировинних ресурсів. Дослідження та аналіз практичної роботи сільськогосподарського підприємства дає можливість визначити наступні сфери потенційної економії запасів:

- зменшення відходів виробництва за рахунок використання нових матеріалів;
- використання вторинних ресурсів;
- зниження матеріаломісткості за рахунок використання ресурсозберігаючих технологій та впровадження безвідходних технологій;
- підвищення виходу готової продукції та покращення її якості шляхом впровадження та використання науково обґрунтованих стандартів споживання сировини в процесі виробництва продукції.

При цьому слід також зазначити, що оскільки структура собівартості продукції характеризується великою часткою матеріальних витрат, існує необґрунтоване співвідношення між терміном знаходження оборотних коштів в запасах та у виробництві. Водночас збільшення оборотних коштів за рахунок кредитів зумовлює зростання собівартості продукції та зниження рівня її конкурентоспроможності.

Для ефективного ведення бухгалтерського обліку запасів на підприємстві нами запропоновано інформаційну модель алгоритмів автоматизованого процесу обліку запасів шляхом бухгалтерського моделювання (рис. 3.1).

Прийняття оперативних і стратегічних управлінських рішень стосовно запасів підприємства стає швидшим і логічнішим. Розробка узгодженого потоку інформації забезпечує одночасне задоволення потреб підприємства в належно контрольованій системі обліку запасів і складання звітності.

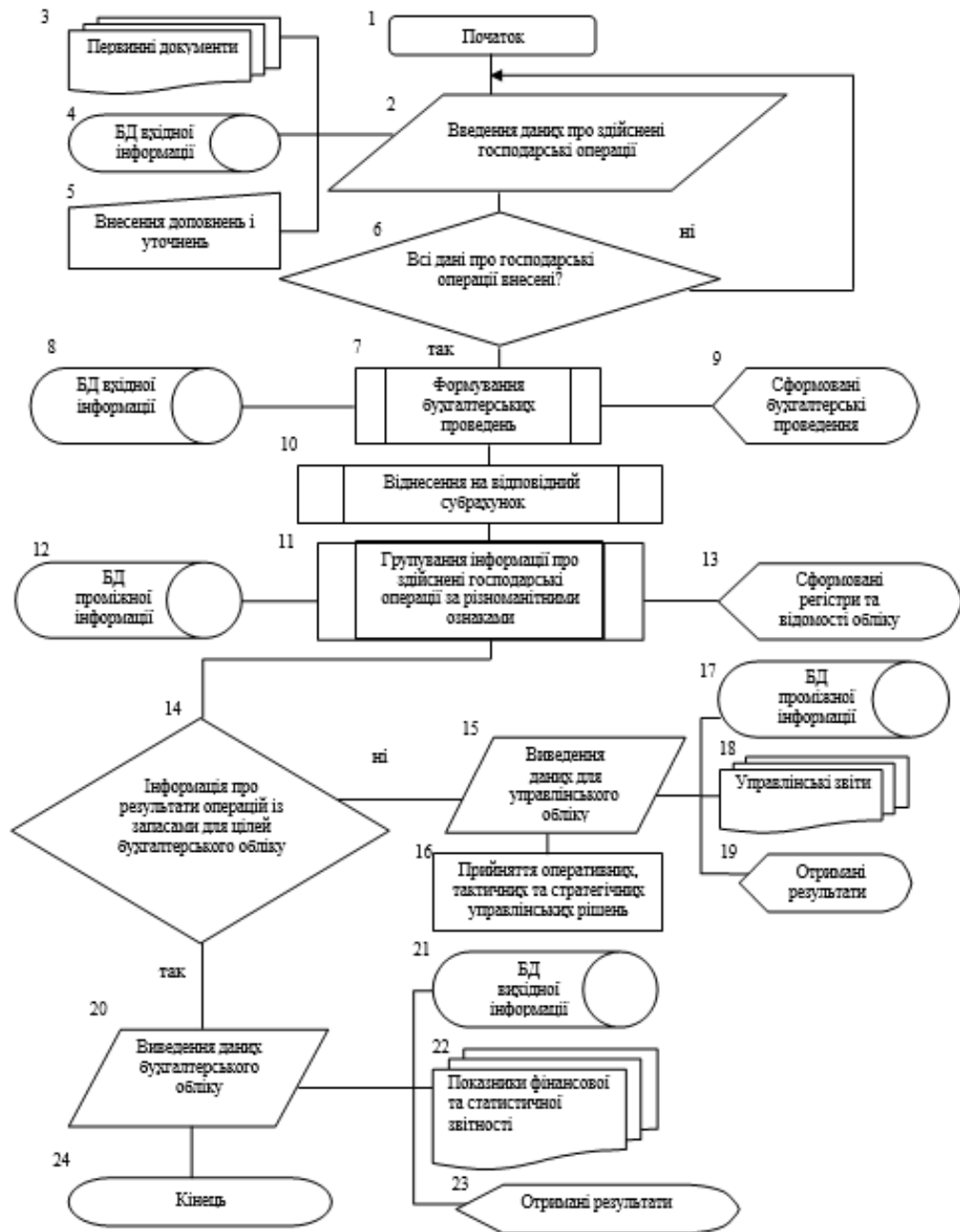

Рис. 3.1. Алгоритм автоматизованого процесу обліку запасів підприємства (пропонується).

З метою спрощення контролю щодо складського обліку запасів необхідно:

- 1) розробити чіткий реєстр документів для отримання переліку первинних документів за встановлений період та в розрізі кожного складу;

- 2) сформуванати спрощену оборотно-сальдову відомість за готовою продукцією, товарами на кожному складі і за кожним контрагентом;
- 3) розробити акт звірки розрахунків з постійними контрагентами;
- 4) розробити систему контролю (моніторингу) наявності необхідної кількості товарно-матеріальних цінностей на складі підприємства, яка дозволить формувати звіти про недостатню кількість товарно-матеріальних цінностей для безперебійного виробництва продукції.

Запаси у виробничому процесі використовуються в наступній послідовності, яка наведена на рисунку 3.2.

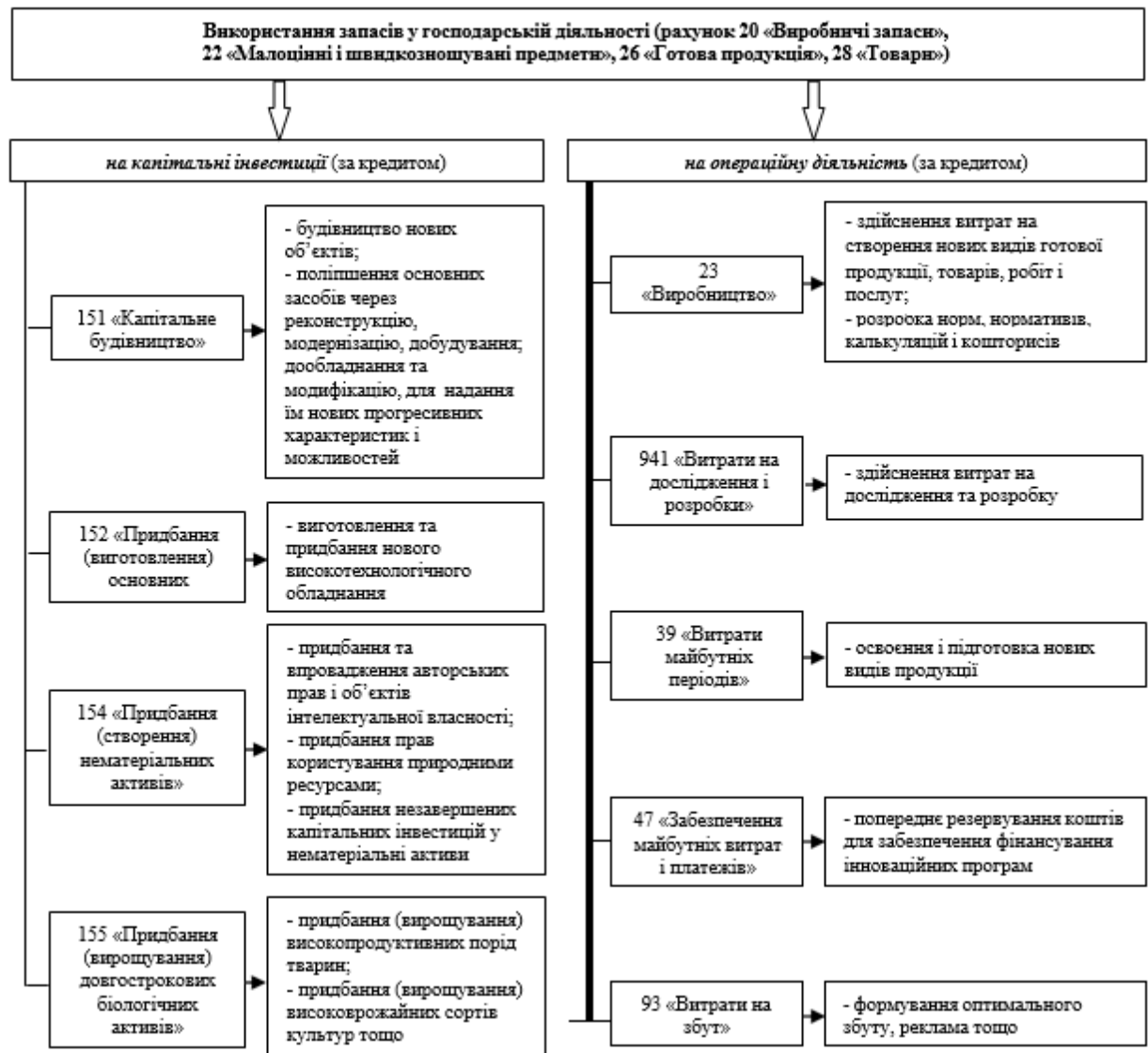

Рис. 3.2. Порядок відображення в обліку використання запасів в інвестиційній та операційній діяльності підприємства.

Практичне використання запропонованої кореспонденції рахунків, дозволить раціонально організувати сферу обліку запасів, шляхом мінімізації можливості помилкових записів та полегшення визначення кореспонденції рахунків для типових господарських операцій, як інвестиційної, так і господарської діяльності.

Оскільки запаси проходять кілька етапів обробки, вони є важливими та складними об'єктами для здійснення контролю.

Вдосконалення контролю запасів необхідне для того, щоб:

- 1) запобігти виникненню помилок і зловживанням запасами;
- 2) визначити слабкі ланки в організації управління запасами;
- 3) усунути допустимі недоліки в процесі використання запасів;
- 4) надати рекомендації та провести управлінські консультації, щодо ефективного застосування запасів та їх впливу на фінансові показники діяльності підприємства.

Щоб ефективно здійснювати контроль запасів, особливу увагу слід приділяти: витратам на зберігання запасів, витратам на транспортування запасів; якості запасів, цінам і системам знижок; потребам самого підприємства в запасах, цілісності запасів, що поставляються у виробництво, використання запасів у виробництві, вартості запасів, браку у виробництві, наявності страхових запасів у кожному виробничому циклі, періодичності інвентаризації в залежності від виду запасу.

Для здійснення ефективних господарських операцій із запасами, сільськогосподарським підприємствам рекомендується комплексно застосовувати наступні розрахунково-аналітичні методи:

- економічний аналіз господарських операцій з споживанням запасів;
- статистичні методи і техніко-економічні розрахунки обороту запасів на підприємстві;
- аналітичне групування запасів підприємства;
- аналіз щоденної або післяопераційної зміни в залишках запасів;

– оцінку прогнозованого стану надходження та витрачання запасів;
 – інші аналітичні і прогнозні методи в залежності від цільового спрямування запасів.

На завершальному етапі проведення контролю рекомендується:

- - визначати і враховувати допустимі і критичні відхилення від встановлених стратегій і запланованих показників руху запасів;
- - гарантувати достовірність не тільки даних бухгалтерського обліку та звітності, а й результатів аналізу показників споживання, продуктивності та ефективності запасів;
- - встановлювати аналітично обумовлені мотиви захисту майнових та економічних інтересів суб'єкта господарювання;
- розробити чіткий план дій для підприємства щодо покращення кількісних і якісних рівнів своїх запасів тощо.

Отже, ефективний контроль запасів запобігає помилкам і зловживанням в операціях з запасами, усуває слабкі місця в організації управління запасами, консультує щодо результативного використання запасів і його впливу на фінансову діяльність підприємства.

3.2. Механізм обліково-аналітичного управління виробничими запасами на підприємстві

Раціоналізація та оптимальне використання виробничих запасів є основою конкурентоспроможності та комерційної діяльності вітчизняних підприємств в сучасних умовах господарювання. Сьогодні, швидкі економічні перетворення, політична невизначеність, посилення конкуренції та відсутність достатніх матеріальних, фінансових і трудових ресурсів призвели до необхідності розробки нових систем і методів управління виробничими запасами. Тому необхідним є вивчення методів управління

виробничими запасами, застосування яких дозволяє істотно заощадити кошти та покращити прибутковість і фінансове становище підприємства.

Усунення проблеми підвищення ефективності операційної діяльності суб'єкта господарювання, потребує розробки методів управління виробничими процесами. Напрями збільшення обсягів виробничої діяльності підприємств включають модернізацію бухгалтерського обліку та заходів з контролю за рухом матеріальних активів з метою забезпечення вищого керівництва актуальною інформацією про стан запасів для прийняття необхідних управлінських рішень. Загалом, можемо виділити два основних аспекти управління запасами. Один із них пов'язаний із забезпеченням наявності у компанії необхідного рівня запасів для виробництва потрібної продукції в певному місці та у визначений час, інший – пов'язаний із забезпеченням необхідної кількості матеріальних цінностей на підприємстві та додержання визначеного обсягу запасів. [43]

Безперебійне постачання підприємств запасами порушується рядом різних функціональних труднощів. До найпоширеніших факторів, що викликають відхилення показників планування собівартості продукції, відносять:

- зміни у виробничих потужностях підприємства, які вимагають більшого та швидшого використання існуючих матеріальних активів;
- затримки серійних поставок основних й допоміжних засобів основного виробництва;
- невірно визначений розмір замовлення.

Отже, питання розробки методичних рекомендацій стосовно впровадження ефективної системи управління запасами з урахуванням існуючих факторів, залишається актуальним. Підвищити рівень якісного використання виробничих запасів може чітко структурований документообіг і налагодження виробничого процесу (рис. 3.3).

Рис. 3.3. Механізм обліково-аналітичного забезпечення управління виробничими запасами (пропонується).*

*Джерело: систематизовано автором

Наведений механізм вдосконалення обліково-аналітичного управління виробничими запасами є невід'ємною частиною успішно реалізованого виробничого процесу.

Таким чином, оптимізація належним чином оформлених господарських операцій з руху запасів, дає можливість контролювати своєчасність проведення інвентаризації, що впливатиме на прийняття керівництвом своєчасних управлінських рішень щодо забезпечення необхідної кількості місць зберігання запасів.

Покращити суттєво стан матеріальних цінностей на підприємстві, можна також за рахунок оптимізації процесів документообороту та більш ефективного використання вже накопичених облікових регістрів. З метою попередження шахрайства та значного зменшення помилок та неточностей в розрахунках під час обліку руху виробничих запасів, необхідно розробити детальні робочі посадові інструкції для визначених працівників щодо впровадження чітких процедур і термінів відображення облікових даних. Ефективно застосовані методи контрольної перевірки (інвентаризація, аудит, взаємозвірка) зможуть знизити ризик неефективності систем накопичення та зберігання облікових даних. [4]

Впровадження автоматизованих систем бухгалтерського обліку може використовуватися не тільки в бухгалтерії, але й в інших підрозділах підприємства. Засоби ERP-системи об'єднують ресурси підприємства в єдине інформаційне сховище, оптимізуючи процес обліку та передачі даних керівництву. Підключення складських працівників до єдиної системи обліку, дозволяє скоротити дублювання операцій, прискорити збір і обробку даних, автоматизувати звітність, здешевити витрати на первинну документацію. Водночас інтеграцію обліково-аналітичного забезпечення можна вважати успішним результатом удосконалення бухгалтерського обліку, за умови підвищення ефективності та якості облікових процесів підприємства.

Автоматизація обліково-аналітичних систем забезпечує підвищення технічного рівня бухгалтерів при виконанні посадових обов'язків, оскільки велика кількість операцій на певній ділянці може виконуватися лише одним працівником, який несе повну відповідальність за виконання цієї роботи, значно зменшуючи кількість допустимих помилок. Термін часу, який відведений для проведення операційних процесів з застосуванням ERP-системи, надає можливість значно підвищити швидкість облікового процесу в цілому по підприємству.

ERP-система забезпечує обмін нормативною і довідковою інформацією, такою як довідники (каталоги) організацій, підрозділів, об'єктів обліку, кореспонденції рахунків, номенклатур та прайс-листів. Дана програма для здійснення бухгалтерського обліку виробничих запасів пропонує різні варіанти ведення обліку в залежності від методу обліку, оцінки запасів, специфіки конкретних завдань і технічного забезпечення.

Технологія процесу обробки облікової інформації подана на рис. 3.4.

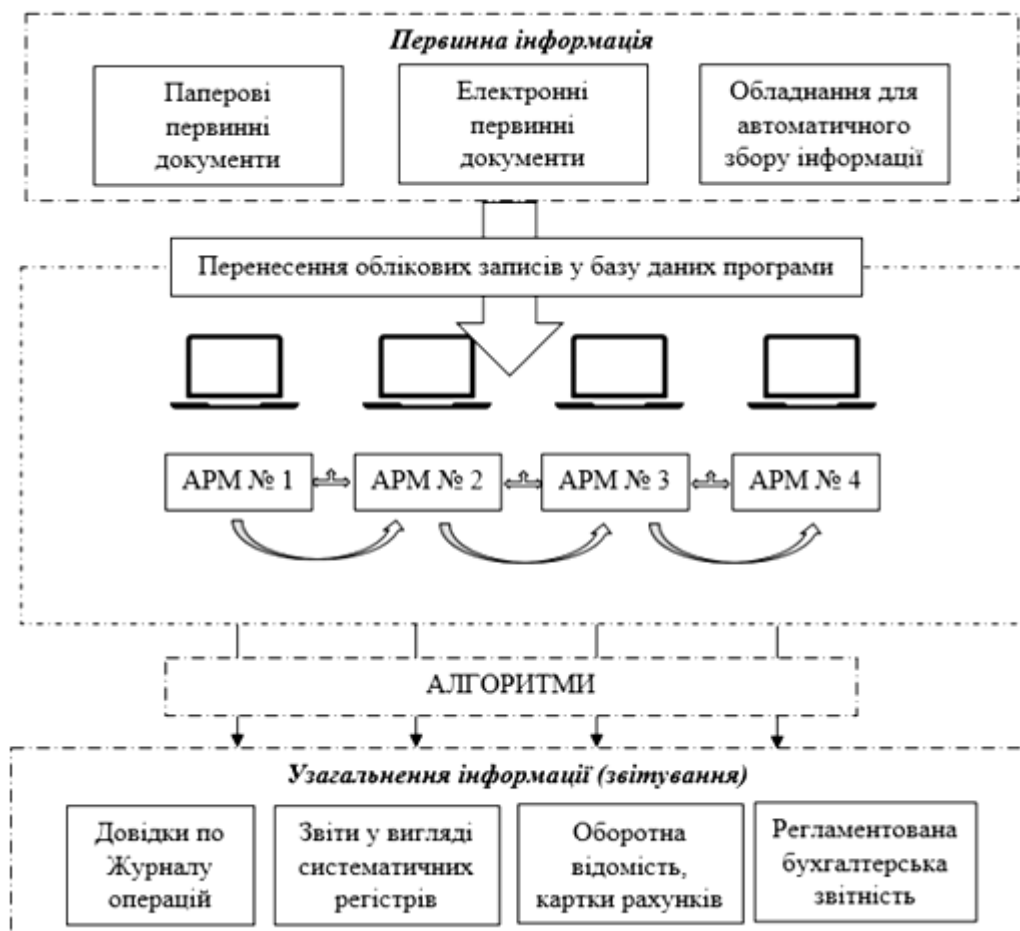

Рис. 10. Технологія процесу обробки обліково-аналітичної бази.*

*Джерело: розроблено автором

Таким чином, при обробці облікової інформації стосовно виробничих запасів, модульні регістри необхідно групувати таким чином:

- облік і контроль надходження виробничих запасів за комірками на складі підприємства;

- облік та контроль за реальною наявністю запасів на складі та їх участь у виробничому процесі;
- фіксація фактів та контроль за вибуттям виробничих запасів з місць їх зберігання на підприємстві до покупців і замовників.
- переоцінка виробничих запасів;
- ведення облікових реєстрів, котрі відображають рух запасів на підприємстві.

Одним із найефективніших способів розрахунку необхідної кількості запасів для виробництва, є прогноз їх об'ємів для продажу, який визначає необхідну кількість продукції та сировини. На підставі плану продажів розраховується загальна потреба у запасах, від якої віднімається наявна кількість запасів, що дозволяє визначити чисту потребу в запасах з урахуванням резервів. [8] Після придбання виробничі запаси відправляються на склад для зберігання, оформляються відповідною документацією з наступним занесенням даних в реєстри аналітичного обліку.

Таким чином, належне забезпечення організації бухгалтерського обліку та системи управління виробничими запасами є ключовими завданнями підприємства для досягнення його поточних та стратегічних цілей діяльності. Впровадження запропонованих методів удосконалення обліково-аналітичного управління запасами призведе не лише до покращення фінансово-господарської діяльності підприємства, але й забезпечить формування максимально ефективного контролю за рухом та списанням виробничих запасів.

3.3. Автоматизація обліку запасів на сільськогосподарському підприємстві

Автоматизація бухгалтерського обліку визначає нові стандарти для базової інформації. Використовуючи кілька множинних форматів збору

даних, бухгалтерія може зберігати консолідовану фінансову звітність отриману безпосередньо з первинних документів без попереднього накопичення та зведення.

Використання комп'ютерних технологій в обліку виробничих запасів дозволить працівникам підприємства [44]:

- скоротити обсяг робіт з однотипними операціями;
- прискорити опрацювання даних первинної документації;
- автоматизувати формування форм звітності;
- деталізувати на аналітичному рівні облік запасів.

Введення автоматизованого обліку запасів на сільськогосподарському підприємстві дозволить:

- зменшити кількість первинної документації, що прискорить обмін інформацією між складом та бухгалтерією;
- підвищити ефективність контролю за документооборотом і прийняти обґрунтовані управлінські рішення стосовно управління виробничими запасами;
- знизити витрати на розповсюдження, надсилання та зберігання великої кількості паперових документів та їх численних копій.

Використання комп'ютерних програм для вдосконалення бухгалтерського обліку може відобразитися в таких аспектах, як:

- організація бухгалтерського обліку;
- збільшення обсягу облікових даних;
- зменшення кількості облікових помилок;
- підвищенні дієвості обліку;
- інших факторах в залежності від специфіки діяльності підприємства.

Така можливість забезпечується тим, що в програмі реєстрації господарських операцій, облік здійснюється за кількісними і підсумковими показниками не за рахунками в цілому, а окремо для кожної номенклатурної

одиниці запасу за конкретним місцем зберігання та партії, що ставиться на баланс.

На практиці існує багато способів автоматизованої обробки даних з обліку виробничих запасів:

- розробка спеціальних форм облікових документів відповідно до вимог інформаційної системи управління підприємства;
- купівля загальнодоступного програмного забезпечення;
- автоматизація облікового процесу за допомогою працівників з наступною автоматизованою обробкою даних підприємства;
- використання працівниками бухгалтерії електронних таблиць для автоматизованого вирішення поставлених бухгалтерських задач.

Вибір програмного забезпечення для ведення автоматизованого обліку на сільськогосподарському підприємстві, повинен враховувати запланований обсяг автоматизації та фінансові можливості даного підприємства. Найпопулярнішими програмами автоматизації бухгалтерського обліку на сільськогосподарських підприємствах є «MASTER: Бухгалтерія», «Дебет Плюс» та «BAS».

Переваги впровадження автоматизованого обліку на сільськогосподарському підприємстві наведемо на рис. 3.5.

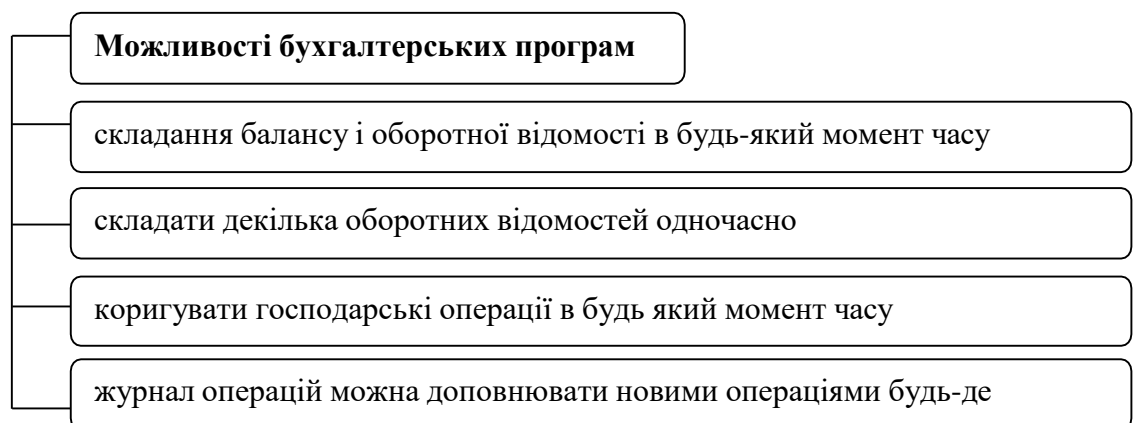

Рис. 3.5. Можливості для бухгалтерського обліку з використанням автоматизованих програм

Ефективне використання даного програмного забезпечення має наступні переваги:

- значне скорочення витрат часу та праці при веденні поточного обліку запасів та їх інвентаризації;

- своєчасне отримання інформації про наявність та рух запасів підприємства, детальний опис кожного виду запасу, що допомагає отримати інформацію про місця зберігання й використання матеріальних цінностей.

Для підвищення ефективності роботи ФГ хххххх Дрогобицького району Львівської області рекомендується повністю автоматизувати облік, в тому числі й облік виробничих запасів підприємства.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

Дослідивши методику та практику бухгалтерського обліку і контролю виробничих запасів у фермерському господарстві хххххх Дрогобицького району Львівської області ми прийшли до наступних висновків:

1. Згідно П(С)БО 9 «Запаси», запаси – це оборотні активи, які утримуються для продажу за умов звичайної господарської діяльності, перебувають в процесі виробництва з метою подальшого продажу готової продукції або утримуються для використання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг.

Первісною вартістю запасів, що виготовляються власними силами підприємства, визнається їхня виробнича собівартість, яка визначається за П(С)БО 16 «Витрати». Оцінку виробничих запасів в ФГ здійснюють за методом середньозваженої собівартості.

2. Фермерське господарство хххххх знаходиться в с. Бистриця Дрогобицького району Львівської області. Відстань від центральної садиби ФГ хххххх до м. Дрогобич становить - 20 км, відстань до м. Львів становить – 112 км. Фермерське господарство хххххх засноване 20.04.2021 р., є невелике за розмірами, орендує земельні й майнові паї в розмірі 196,1 га. Виробничий напрям ФГ хххххх – зерновий.

Основні економічні показники діяльності ФГ хххххх за 2021 - 2023 рр. суттєво не покращились. Так, чистий дохід у 2023 році збільшився на 3,2% в порівнянні з 2021 роком, собівартість реалізованої продукції зросла на 7,8% або на 5 тис.грн. Величина чистого прибутку в 2023 р. зменшився на 24,4% і становила 7 тис. грн. Середньооблікова чисельність працівників становить 5 осіб. Урожайність зернових у 2023 році становила 20,4 ц/га. Рівень рентабельності знизився на 5 п. і становив в 2023р. - 11%.

Дебіторська і кредиторська заборгованість ФГ хххххх за досліджуваний період зазнали зростання. Дебіторська заборгованість зросла з 18 тис. грн. у 2021 р. до 21 тис. грн. у 2023 р., кредиторська заборгованість

зазнала також зростання з 53 тис. грн. у 2021 р. до 61 тис. грн. у 2023 р. Такі результати проведеного аналізу говорять про нестабільний фінансовий стан фермерського господарства.

Коефіцієнт фінансової залежності зменшився і становив 0,5, що є позитивним моментом. Коефіцієнт маневреності власного капіталу протягом 2021-2023рр. зазнав зростання від 0,9 до 1,1, що ствердно характеризує ефективну діяльність ФГ. Коефіцієнт оборотності виробничих запасів ФГ за звітний період збільшився на 2,2 п., а тривалість обороту запасів зменшилася на 205 днів, що свідчить про ефективне використання ФГ запасів.

В структурі запасів фермерського господарства, найбільшу питому вагу займає готова продукція (45%), а найменшу – МШП (1%).

Щодо ефективності використання виробничих запасів, то в 2023 р. порівняно з 2021 р., матеріальні витрати ФГ зросли на 4 тис. грн. або 12,1 %, показник матеріаловіддачі знизився на 0,44 п. і становив – 1,92, а показник матеріаломісткості продукції збільшився на 0,1 п. та був на рівні 0,52.

3. Узагальнюючи в ФГ xxxxxx інформацію про наявність і рух виробничих запасів, виділяють синтетичний рахунок 20 «Виробничі запаси», який має дев'ять субрахунків (201-209).

До субрахунку 203 «Паливо» у ФГ xxxxxx відкривають наступні субрахунки другого порядку: 2031 «Паливо на складі»; 2032 «Паливо в баках». До субрахунків другого порядку відкривають аналітичні рахунки, такі як: «Бензин А-92», «Бензин А-95», «Дизпаливо», «Дизельне масло», «Автол», «Нігрол» тощо.

До субрахунку 208 «Матеріали сільськогосподарського призначення» у ФГ xxxxxx відкривають субрахунки другого порядку: 2081 «Добрива, засоби захисту рослин»; 2082 «Насіння власне»; 2085 «Насіння куповане».

Аналітичний облік виробничих запасів у ФГ xxxxxx Дрогобицького району ведуть у Сальдових відомостях.

Синтетичний облік виробничих запасів ведуть в журналі-ордері № 5 А с.г., який складають щомісяця. У цьому журналі-ордері відображають рух

всіх наявних матеріальних цінностей в фермерському господарстві, а також передачу їх з метою переробки. Підставою для здійснення записів у журнал-ордер 5 А с.-г. є Звіти про рух матеріальних цінностей.

У ФГ хххххх для обліку виробничих запасів на складі використовується Книга складського обліку (ф. 40).

Зауважимо, що в досліджуваному господарстві не створено інвентаризаційну комісію. Контроль за наявністю і рухом запасів здійснює безпосередньо керівник і бухгалтер фермерського господарства.

З метою вдосконалення обліку та контролю виробничих запасів, нами внесено такі пропозиції:

- сформовано узагальнену класифікацію запасів підприємства через запропоновану нами ознаку класифікації запасів «за відображенням у балансі», відповідно до якої, рекомендуємо розподілити запаси на: балансові й позабалансові;

- запропоновано систему обліково-аналітичного процесу, яка може бути застосована для управління запасами підприємства, що забезпечить підприємствам раціоналізацію бухгалтерського обліку, розширить обсяг облікової інформації, що обробляється, зменшить кількість помилок, що допускаються в розрахунках, забезпечить ефективність облікових операцій та покращити документообіг супроводу підприємства економічність матеріальних ресурсів;

- запропоновано системний підхід до обліку використання запасів на цільове призначення підприємства в операційній та інвестиційній діяльності, а також алгоритм відображення господарських операцій в автоматизованій інформаційній системі обліку руху запасів підприємства, що дозволить більш комплексно вести їх облік та аналіз з відповідним рівнем деталізації;

- запропоновано здійснити автоматизацію обліку з використанням програми «BAS Бухгалтерія», котра допоможе розв'язати проблему ведення обліку виробничих запасів та скоротити затрати часу на формування різноманітних бухгалтерських реєстрів, фінзвітності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Автоматизація економічних процесів (на прикладі програми «BAS Бухгалтерія») : навч. посіб. / Тетяна Демченко ; МОН України, Уманський держ пед. ун-т імені Павла Тичини. Умань : Візаві, 2022. 185 с.
2. Баланюк І.Ф., Григорів О.О., Іванюк Т.Л. Організація обліку і контролю готової продукції підприємства. Науково-виробничий журнал Інноваційна економіка. 1-2, 2020. URL: <http://inneco.org/index.php/innecoua/article/view/522>
3. Бондаренко Н., Фелонюк О. Організація складського обліку виробничих запасів на підприємстві. Облік і фінанси. № 2. 2021. DOI [https://doi.org/10.33146/2307-9878-2021-2\(92\)-11-18](https://doi.org/10.33146/2307-9878-2021-2(92)-11-18)
4. Бухгалтерський облік за видами економічної діяльності: підручник / А.Г. Загородній, І.Й. Яремко, Л.М. Пилипенко, А.С. Мороз. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2020. 320 с.
5. Васьковська К. О., Космачевська Е. В., Володіна О. П., Сігідова В. В. Особливості методів оцінки вибуття запасів з урахуванням специфіки діяльності як окремий елемент облікової політики підприємства. Food Industry Economics. 2023. No 15 (1). С. 25–30. DOI: <https://doi.org/10.15673/fie.v15i1.2666>
6. Гамова О. В., Феофанов Л. К., Ракитянська Ю. В. Шляхи вдосконалення обліку та аудиту виробничих запасів на складах. Інвестиції: практика та досвід. 2020. № 3. С. 57-62. DOI: 10.32702/2306-6814.2020.3.57
7. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. URL: <http://advokat-ua.com.ua/>
8. Долішня Т., Хома С., Шумей Я. Вітчизняний та міжнародний досвід обліку запасів на малих підприємствах: порівняльна характеристика. Наукові інновації та передові технології. 2023. No 14 (28). С. 607–616. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-14\(28\)-607-61](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-14(28)-607-61)
9. Дугчак Ірина, Гордієнко Микола, Коверза Вікторія. Порівняльний

аналіз методів оцінки запасів в бухгалтерському обліку та їх вплив на фінансові результати. Економіка та суспільство. № 62. 2024. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-63>

10. Жидовська Н., Заріцький О. Впровадження інформаційних технологій в облік, аналіз та контроль. Економіка, менеджмент і бізнес-адміністрування в системі транскордонного співробітництва: матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Черкаси, 23 червня 2023 року. С.124-128.

11. Іщенко Я. П., Подолянчук О. А., Коваль Н. І. Фінансовий облік I : підручник. Вінниця : Видавництво ФОП Кушнір Ю. В., 2020. 496 с.

12. Карпенко Є.А., Коба О.В. Підвищення якості аудиту в умовах діджиталізації. Науково-виробничий журнал «Цифрова економіка та економічна безпека». Випуск 1.2022. С.56-61.

13. Лемішовська, О., Ходоровський, В. (2022). ІТ-технології в розвитку облікової методології. Економіка та суспільство, № 36. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-36-16>

14. Маначинська Ю. Облік в цифровому забезпеченні бізнесу: Економічний аналіз. 2023.Том 33. № 3. С. 327-336.

15. Мельник А. О., Вабищевіч І. С. Організація системи ефективного внутрішнього контролю на підприємстві. Ефективна економіка. № 11. 2020. DOI: [10.32702/2307-2105-2020.11.5](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.11.5)

16. Методичні рекомендації щодо застосування реєстрів журнально-ордерної форми обліку для сільськогосподарських підприємств, затверджені Наказом Міністерства аграрної політики України від 4 червня 2009 р. № 390.

17. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку запасів від 10.01.2007 р. № 2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0002201-07#Text>

18. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку і Міжнародні стандарти фінансової звітності. URL: <http://www.minfin.gov.ua>.

19. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг / Пер. з англ. К.: Міжнародна

федерація бухгалтерів, Аудиторська палата України, 2017, ч. 1. 1142 с.
URL: https://www.apu.net.ua/attachments/article/1151/2017_часть1.pdf

20. Мурашко І. Проблеми автоматизації бухгалтерського обліку малих підприємств. Цифрова економіка та економічна безпека, (1 (01) (2022), С.62-65. URL: <https://doi.org/10.32782/dees.1-10>

21. Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: затверджено наказом Міністерства фінансів України від 31.03.99 р. № 87. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/>.

22. Одношевна О. О. Практичні аспекти та шляхи вдосконалення обліку виробничих запасів. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/6_2_2019ua/38.pdf

23. Овчарик З. Д. Економічна та технічна класифікація виробничих запасів у сільськогосподарських підприємствах. URL: www.pdau.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/5.3/213.pdf

24. Пеняк Ю. С. Моделі та методи управління виробничими запасами на підприємств. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: Економіка та управління. № 15.2024. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-15-09-01>

25. Перспективи розвитку бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту в умовах інноваційних інформаційних технологій: монографія. Карпенко Є. А., Карпенко О. В., Мілька А. І. [та ін.]. Полтава : ПУЕТ, 2021. 410 с.

26. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні: Закон України від 16.10.2012 № 5463-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/>.

27. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Наказ Мінфіна України від 30.11.1999 № 291. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/>.

28. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/>.

29. Подмешальська Ю. В., Парнюк О. В. Документальне забезпечення обліку товарних запасів на підприємстві. *Агросвіт*. 2020. № 22. С. 97–104. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2020.22.97>
30. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань: Наказ Міністерства фінансів України від 02.09.2014 р. № 879. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14>
31. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 16 «Витрати», затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. № 318. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/>.
32. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси», затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 20.10.1999 р. № 246. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text>
33. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку: Наказ Мінфіна України від 24.05.1995 № 88. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/>.
34. Польова Т. В., Охрей Т. С. Методично-організаційні особливості обліку виробничих запасів підприємств. *Економічний простір*. 2020. № 160 С. 124-28. URL: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/160-23>.
35. Порядок визначення розміру збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей від 22.01.1996р. № 116. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/>.
36. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.99р. № 996-14. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/>.
37. Тесак О. В. Облікова політика щодо контролю за наявністю й використанням виробничих запасів. *Підприємництво і торгівля*. 2020. № 27. С. 72–75. DOI: <https://doi.org/10.36477/2522-1256-2020-27-13>
38. Томчук В., Михайлишена А. Особливості обліково-аналітичного забезпечення управління виробничими запасами. *Економічний аналіз*. 2021. № 31(3). С. 198–205. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2021.03.198>
39. Топоркова О.А. Облікова система малих підприємств в Україні в

контексті законодавчих змін. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія «Економічні науки». Облік і оподаткування. 2020. № 11 (43). 3 т. С. 55–61. URL: <http://eadnurt.diit.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/12560/1/Toporkova.pdf>

40. Фінансовий облік: навчальний посібник: [для студентів економічних спеціальностей закладів вищої освіти] / за ред. І. Ф. Баланюка, Н. І. Пилипів, Т. М. Гнатюка та колективу авторів. Електронне видання. Івано-Франківськ: ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». 2019. 650 с.

41. Фінансовий облік: підручник. 3-тє вид., доп. та перероб. /Крупка Я. Д., Задорожний З. В., Денчук П. Н., Починок Н. В., Романів Р. В. Тернопіль. ЗУНУ (2023). 488 с.

42. Хомка В.М., Жидовська Н.М. Удосконалення нормативного регулювання внутрішнього контролю використання виробничих запасів. Актуальні проблеми сучасного бізнесу: обліково-фінансовий та управлінський аспекти: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції, 18-20 березня 2020 р. Львів: ЛНАУ. 2020. С. 390 – 394.

43. Цибулько А.О., Гевлич Л.Л. Проблеми оцінки в рамках управління виробничими запасами вітчизняних підприємств. Вісник студентського наукового товариства ДонНУ ім. В. Стуса. 2020. № 1(12). С. 260–264.

44. Шишкова Н. Автоматизація обліку запасів: інноваційні технології, оцінка ефективності. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*. Випуск 4.(2023). DOI:10.58423/2786-6742/2023-4-563-577

45. Ярута В. О. Автоматизація бухгалтерського обліку: практикум; Харків. держ. акад. культури. Харків: ХДАК, 2023. 157 с.

46. Melnychenko S., Morozova O., Bohadorova L. Spatial-temporal dynamics of qualitative changes in efficiency of agricultural production in agricultural holdings of Ukraine in 2015 and 2019. *Bulletin of V. N. Karazin Kharkiv National University Economic Series*. 2021. No 101. С. 45–58. DOI: <https://doi.org/10.26565/2311-2379-2021-101-05>